

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Liber quintus: De suppliciis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

rore C. Verre? negabunt. ædificaverintne navem onerariam maximam publicè, quàm Verri dederunt? negare non poterunt. frumentumne ab his sumserit Verres, quod populo Rom. mitteret, sicuti superiores? negabunt. quid militum, aut nautarum per triennium dederit? nullum datum dicent. Fuisse Messanam omnium istius furorum, ac prædarum receptoricem, negare non poterunt. permulta multis navibus illinc exportata: hanc navem deniq; maximam à Mamertinis datam, onustam cum isto prætorè profectam fatebuntur. Quàmobrem tibi habe sanè istam laudationem Mamertinam: Syracusanam quidem civitatem, ut abs te affecta est; ita in te esse animatam videmus: apud quos etiam Verrea illa flagitiosa sublata sunt. etenim MINIME conveniebat, ei decorum honores ha-

beri, qui simulacra deorum sustulisset. Etiam mehercule illud in Syracusanis meritò reprehenderetur, si, cum diem festum ludorum de fastis suis sustulissent celeberrimum, & sanctissimum, quòd eo ipso die Syracusæ à Marcello capta esse dicuntur, iidem diem festum Verri nomine agerent: cum ille Syracusanis, quæ ille calamitosus dies reliquerit, ademisset. At videte hominis impudentiam, atque arrogantiam, iudices, qui non solidam Verrea hæc turpia, ac ridicula ex Heraclii pecunia constituerit: verum etiam Marcellæ tolli imperarit, ut ei sacra facerent quotannis, cujus opera omnium annorum sacra, deosque patrios amiserant: ejus autem familia dies festos tollerent, per quam ceteros quoque festos dies recuperant.

A C C U S A T I O N I S
IN
C. V E R R E M,
LIBER QUINTUS,
DE
S V P P L I C I I S.
O R A T I O D E C I M A.
S Y N O P S I S.

¶ De re bellica. Verrem boni Imperatoris munere functum non fuisse in bello adversus fugitivos & piratas, & quidem in hoc perferre notantur hic Verri statera luxuriosa, avaritia, maj. statu diminuta crimen, libi dicitur, crudelitates in navarchos. ¶ De supplicio, & quoscives Romanæ Verre virgicasti, in lautumii necati, in arcum sublati. ¶ Peroratio.

M I N I video dubium esse, iudices, quin apertissimè C. Verres in Sicilia, sacra, profanaq; omnia & privatim & publicè spoliavit vastatusq; sit sine ulla non modo religione, verum etiam dissimulatione in omni genere furandi, atque prædandi. sed quædam mihi magnifica, & præclara ejus defensio ostenditur: cui quemadmodum resistam, multo mihi antè, iudices, providendum. Ita enim causa constituitur. provinciam Siciliam virtute ejus, & vigilantia singulari, dubiis, formidolosisque temporibus, à fugitivis, atque à belli periculis tutam esse servatam. Quid agam, iudices? quò accusatationis meæ rationem conferam? quò me veriam? ad omnes enim meos impetus, quasi maris quidam, boni nomen imperatoris opponitur. Novi locum; video, ubi se jactatus sit Hostensius, belli pericula, tempora rei pub. inperatorum per nuntiam commemorabit: tum deprecabitur à vobis, tum etiam pro suo jure contendet, ne patiamini, talem imperatorem populo Rom. Siculorum testimonio eripi: neve obtenti laudem imperatoriam criminibus avaritiae velitis. Non possum dissimulare, iudices: timeo, ne C. Verres propter hanc virtutem eximiam in re militari, omnia, quæ fecit, impunè fecerit. venire enim

mibi in mentem, in judicio M. Aquillii quantum auctoritatis, quantum momenti oratio M. Antonii habuisse existimata sit; qui, ut erat in dicendo non solum sapiens, sed etiam fortis, causa propè perorata, ipse arripuit M. Aquilium, constituitque in conspectu omnium, tunicamque ejus à pectore abscidit, ut civemque populus Romanus iudicetque adspicerent, adverso corpore exceptas, simul & de illo vulnere, quòd ille in capite ab hostium duce acceperat, multa dixit; eoque adduxit eos, qui erant judicaturi, vehementer ut vererentur, ne, quem virum fortuna ex hostium telis eripuisset, cum sibi ipse non pepercisset, hic non ad populi Romani laudem, sed ad judicium crudelitatem videretur esse servatus. Hæc eadem nunc ab illis defensionis ratio, viaque tentatur: idem queritur. Sit fur, sit sacrilegus, sit flagitiorum omnium, vitiorumque princeps: AT EST BONVS IMPERATOR, ET FELIX, ET AD DVBIA REIP. TEMPORA RESERVANDVS. Non agam summo jure tecum: non dicam id, quòd debeam forsitan obtinere: cum iudicium certa lege sit constitutum, non quid in re militari fortiter feceris, sed quemadmodum manus ab alienis pecuniis abstinueris, abs te doceri oportere: non, inquam, sic agam, sed ita queram, quemadmodum te velle intelligo, quæ tua opera, & quanta fuerit in bello. Quid dices? an bello fugiti-

Y 5

fugiti-

1. Iudicium certa lege sit constitutum.] Libet Cujacii non agnoscat: constitutum; eaque propter omisit Lambinus, non improbe.

fugitivorum Siciliam virtute tua liberatam? magna laus; honesta oratio: sed tamen quo bello? nos enim post id bellum, quod M. Aquillius confecit, sic accepimus, nullum in Sicilia fugitivorum bellum fuisse. At in Italia fuit, fateor, & magnum quidem, ac vehementius, nam igitur ex eo bello partem aliquam laudis appetere conaris? num tibi illius victoriae gloriam cum M. Crasso, aut Cn. Pompejo connumerandam putas? non arbitror hoc etiam deesse tui impudentia, ut quidquam ejusmodi dicere audeas. Obstitisti videlicet, ne ex Italia transire in Siciliam fugitivorum copia possent, ubi? quando? qua ex parte? cum aut navibus, aut raribus conarentur accedere? nos enim nihil unquam profugus audivimus; & illud audivimus, M. Crassi, fortissimi viri virtute, consilioque factum, ne raribus conjunctis, freto fugitivi ad Messanam transire possent; à quo illi conatu non tantopere prohibendi fuissent, si ulla in Sicilia praesidia ad illorum adventum opposita putarentur. At tunc in Italia bellam tam propè Sicilia, tamen in Sicilia non fuit. Quid mirum? ne cum in Sicilia quidem fuit, eodem intervallo pars ejus belli in Italiam ulla pervasit. Etenim propinquitas ad utram partem hoc loco profertur? utrum aditum facilem hostibus, an contagionem imitandi ejus belli periculofam fuisse? Aditus omnium hominibus sine ulla facultate navium non modo disjunctus, sed etiam clausus fuit: ut illis, quibus Siciliam propinquam fuisse dicitis, facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere. Contagio autè ista servilis belli, cur abs te potius, quam ab his omnibus, qui ceteras provincias obtinuerunt, praedicatur? an quod in Sicilia jam ante bella fugitivorum fuerunt? At ea ipsa causa est, cur ipsa provincia minimo in periculo sit, & fuerit. Nam posteaquam illinc M. Aquillius decessit, omnium instituta, atque edicta praetorum fuerunt ejusmodi, ut ne quis cum telo servus esset. Verus est quod dicam, & propter severitatem exempli nemini fortasse vestrum inauditum: L. Domitium praetorem in Sicilia, cum aper ingens ad eum allatus esset, admiratum requisivisse, quis eum percussisset. cum audisset, pastorem cujusdam fuisse, eum ad se vocari jussisse: illum cupide ad praetorem, quasi ad laudem, atque premium accurrisse: quævisse Domitium, qui tantum hostium percussisset: illum respondisse, venabulo. statim deinde jussu praetoris in crucem esse sublatum. Durum hoc fortasse videtur: neque ego ullam in parte disputo, tantum intelligo, maluisse Domitium crudelem in animadvertendo, quam in praetermittendo delictum videri. Ergo his institutis provinciæ, jam tunc, cum bello fugitivorum tota Italia arderet, homo non accerrimus, nec fortissimus C. Norbanus in summo otio fuit, per facile enim sese Sicilia tuebatur, ne quod in ipsa bellum posset existere. etenim cum nihil tam conjunctum sit, quam negotiatores nostri cum Siculis, usu, re, ratione, concordia: & cum ipsi Siculi res suas ita constitutas habeant, ut his pacem expediat esse: imperium autem populi Romani sic diligant, ut id imminui, aut commutari minime velint; cumque hæc ab servorum bello pericula, & praetorum institutis, & domitorum disciplina provisiva sint: nullum est majus domesticum, quod ex ipsa provincia nasci possit. Quid igitur? nulline motus in Sicilia servorum Verre praetore? nullane confessions factæ esse dicuntur? nihil sane, quod ad S. P. Q. R. pervenerit: nihil, quod iste Romam publice conferisset; & tamen ceptum esse in Sicilia moveri aliquot locis servitium suspicor. id adeo non tam ex re, quam ex illius factis, decretisque cognosco. Ac videte, quam non inimico animo sim acturus, ego ipse hæc, quæ ille querit, quæ adhuc numquam audistis, commemorabo

& proferam. In Triochalino, quem locum fugitivi jam ante tenuerunt, Leonidæ cujusdam Siculi familia in suspicionem vocata est conjurationis, res delata ad istum statim (ut par fuit) jussu ejus homines, qui nominati erant, comprehensi sunt, adductique Lilybæum, demino denuntiatum est, ut adesset; causa dicta damnati sunt. Quid deinde? quid censetis? furtum fortasse, aut prædam expectatis aliquam? Nolite ulquequaquam eadem querere. In metu belli, furandi qui locus potest esse? etiam si qua fuit in hoc ere occasio, praetermissa est. Tum potuit à Leonidæ numerorum aliquid auferre, cum denuntiavit, ut adesset, fuit mandatum aliqua, & isti non nova, ne causam diceret, etiam alter locus, ut absolverentur, damnatis quidem servis, quæ prædandi potest esse ratio? produci ad supplicium necesse est, testes enim sunt, qui in consilio fuerunt: testes, publicæ tabulæ: testis, splendidissima civitas Lilybætona: testis, honestissimus, maximusque conventus civium Romanorum, nihil potest: producendi sunt, itaque producuntur, & ad palum alligantur. Etiam nunc mihi expectare videmini, judices, quid deinde factum sit: quod iste nihil unquam fecit sine aliquo quaestu, atque præda. Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum est? expectate facinus, quàm vultis improbum, vincam tamen expectationem omnium, 2. nomine sceleris, conjurationisque damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repente, multis millibus hominum inspectantibus, soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditi. Quid hoc loco potes dicere, homo amentissimè? nisi id quod ego non quero: quod denique in re tam nefaria, tam est dubitari non potest, tamen, ne si dubitetur quidem, quæri oporteat: quid, aut quantum, aut quomodo accepisti, remitto tibi hoc totum, atque ista te cura libero, neque enim metuo, ne hoc cuiquam persuadeatur, ut, ad quod facinus nemo, præter te, ulla pecunia adduci poterit, id tu gratis suscipere conatus sis, verum de ista furandi, prædandique ratione nihil dico: de hac imperatoria jam tua laude disputo. Quid ais bone custos, defensorque provinciæ? tu, quos servos arma capere, ac bellum facere in Sicilia voluisse cognoras, & de consilii sententia judicaras, hos ad supplicium jam more majorum traditos, & ad palum alligatos, ex media morte eripere, ac liberare ausus es? ut, quam damnatis servis crucem fixeras, hanc indemnatis civibus Romæ reservares? **PERDITAE CIVITATES**, desperatis omnibus rebus, hos solent exitus exitiales habere, ut damnati in integrum restituantur, vincti solvantur, exules reducantur, res judicatas rescindantur, quæ cum accidunt, nemo est, quin intelligat ruere illam rempublicam, hæc ubi veniunt, nemo est, qui ullam spem salutis reliquam esse arbitretur, atque hæc sicubi facta sunt: facta sunt, ut homines populares, aut vobiscum supplicio, aut exilio levarentur: at non ab his ipsis, qui judicassent; at non statim; at non eorum facinororum damnati, quæ ad vitam, & omnium fortunas pertinerent. Hoc verò novum & ejusmodi est, ut magis propter rem, quam propter rem ipsam credibile videatur; ut homines servos; ut ipse, qui judicarat, ut statim e medio supplicio dimiserit; ut ejus facinoris damnatos servos, quod ad omnium liberorum caput, & sanguinem pertineret. O præclarum imperatorem, nec jam cum M. Aquillio, fortissimo viro, sed verò cum Paulis, Scipionibus, Mariis conferendum! Tantumne vidisse in metu, periculoque provinciæ? cum servitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiae fugitivorum videret: ne quis se commovere auderet, quantum terroris injecti? Comprehendi jussit, quis non pertimescat? causam dicere dominos, quid servis tam formidolosum? **FICISSI**

VIDERI

1. Nihil usquequam eadem querere. Non displicet quod est in Cujac. idem querere, quoniam accedunt Pall. & olim coli, in quibus, quidem querere.

2. Mente sceleris conjurationisque damnati. Lambinus ex Cujaciano forsitan, homines sceleris: quod etiam placuit Gualtero: sed vulgatam longè melius est; ut ostendi in suspicionibus.

VIDERE pronuntiavit. exortari videtur flammam paucorum dolore, ac morte reslinxisse. Quid deinde sequitur? verbera atque ignes, & illa extrema ad supplicium damnatorum, metum ceterorum, & eruciatu, & crux. hisce omnibus supplicii sunt liberati. Quis dubitet, quin servorum animos summa *formidine oppresserit*, cum viderent ea facilitate pratorum, & ut ab eo, sceleris, conjurationisque damnatorum, vita, vel ipso carnifice internuntio, redimeretur? Quid? hoc in Apolloniensi Aristodamo? quid? in Leonte Megarensi non idem fecisti? Quid? iste motus servorum, belique subita suspicio, utrum tibi tandem diligentiam custodiendæ provincie, an novam rationem improbissimam quæstus attulit? Halicentis Eumenidæ nobilis hominis & honesti, magna pecuniæ villicus cum *impulsu tuo* infimulatus esset, n. s. l. x. à domino accepisti: quod nuper ipse juratus docuit, quemadmodum esset. Ab equite R. C. Matrinio absente, cum is esset Romæ, quod ejus villicos, pastoresque tibi in suspensionem venisse dixerat n. s. centum abstulisti. dixit hoc L. Flavius, qui tibi eam pecuniam numeravit, procurator C. Matrinii: dixit ipse C. Matrinus: dicit vir clarissimus Cn. Lentulus censor, qui Matrinii honoris causa, recenti negotio ad te litteras misit, mittendisque curavit. Quid? de 3 Apollonio, Dioclis filio Panormitano, cui gemino cognomen est, præteriri potest? equid hoc tota Sicilia clarius? equid indignius? 4 equid manifestius profecti potest? quem is, uti Panormum venit, ad se vocari, & de tribunali citari iussit, conatu magno, frequentiaque conventus. Homines statim loqui: mirari, quod Apollonius, homo pecuniosus, tam diu ab isto *maneret integer*: ex cogitavi: nescio quid attulit. profecto homo dives repente à Verre non sine causa citatur. expectatio summa omnium, quidnam id esset: cum exanimatus subito ipse accurrit cum adolescente filio, nam 17 pater, grandis natu, jam diu lecto tenebatur. nominat ille servum, quem magistrum pecoris esse diceret. eum dicit *conjurasse*, & alias familias concitasse. is omnino servus in familia non erat. eum statim exhibere jubet. Apollonius affirmare, servum se omnino illo nomine habere neminem. Iste hominem abripi à tribunali, & in carcerem conjici jubet. clamare ille, cum raperetur, nihil se miserum fecisse, *nihil commisisse*: pecuniam sibi esse in nominibus: numeratam in præsentia non habere. Hæc cum maxime summa hominum frequentia testificaretur, ut quisvis intelligere posset, eum, quod *pecuniam non dedisset*, idcirco illa tam acerba iniuria affici: cum maxime, ut dico, hoc de pecunia 18 clamaret, in vincula conjectus est. Videte constantiam prætoris, & ejus prætoris, qui nunc reus non ita defendatur, ut mediocri prætor: sed ita laudeatur, ut optimus imperator. Cum servorum bellum metueretur, quo supplicio dominos indemnatos afficiebat, hoc servos damnatos liberabat. Apollonium, locupletissimum hominem, qui, si fugitivi bellum in Sicilia facerent, *amplissimas fortunas amitteret*, belli fugitivorum nomine, indicta causa, in vincula conjecit: servos, quos ipse cum consilio belli faciendi causa consensisse iudicavit, eos sine consilii sententia, sua 19 sponte, omni supplicio liberavit. Quid si ab Apollonio aliquid commissum est, quamobrem tunc in eum animadvertetur: tamenne hanc rem si agemus, ut crimini, aut invidia reo putemus esse oportere, si quo de homine severius iudicavit? Non agam tam acerbè: non utar ista *accusatoria consuetudine*, siquid est factum clementer, ut dissolutè factam crimineri: siquid vindictatum severè est, ut ex eo cru-

delitatis invidiam colligam. non agam ista ratione: tua sequar iudicia: tuam defendam auctoritatem, quoad tu volles, simul ac tute ceperis tua iudicia rescindere: mihi succedere desinito. meo enim jure contendam, eum, qui *suo iudicio condemnatus* sit juratorum iudicum sententia damnari oportere. Non defendam Apollonii causam, amici, atque hospitis mei, ne tuum iudicium videar rescindere: nihil de hominis frugalitate, virtute, diligentia, dicam: præmittam illud etiam, de quo antea dixi, fortunas ejus ita constitutas fuisse, familia, pecore, villis, pecuniis creditis, ut nemini *minus expediret*, ullum in Sicilia tumultum, aut bellum commoveri: non dicam ne illud quidem, si maxime in culpa fuerit Apollonius, tamen in hominem honestissimum, civitatis honestissimam, tam graviter animadverti, *causa indidit*, non oportuisse, nullam invidiam in te, ne ex illis quidem rebus concitabo, cum esset talis vir in carcere, in tenebris, in squalore, in sordibus, tyrannicis interditiis tuis, patri exacta ætate, & adolescenti fisco, *ad eundem* ad illum miserum potestatem numquam esse factam, etiam illud præteribo, quotiescunque Panormum veneris illo anno, & lex mensibus (nam tamdiu fuit in carcere Apollonius) toties ad te senatum Panormitanum adisse supplicem cum magistratibus, sacerdotibusque publicis, orantem, atque obsecrantem, ut aliquando ille miser, atque innocens calamitate illa liberaretur. relinquam hæc omnia, quæ si velim persequi, facile ostendam, tua *crudelitate in alios*, omneis tibi aditus misericordie iudicum jam pridem esse præclusos. Omnia igitur ista concedam, & remittam. prævideo enim, quid sit defensus Hortensius. festebitur, apud istum neque senectutem patris, neque adolescentiam filii, neque lachrymas utriusque plus valuisse, quam utilitatem, salutemque provincie: dicit, *REMP. ADMINISTRARI* sine metu, ac severitate non posse: quare, quamobrem fasces prætoribus præferantur, cur securæ date, cur carcer adificatus, cur tot supplicia sint in improbos more majorum constituta? quæ cum omnia graviter, severeque dixerit: quæram, cur hunc eundem Apollonium Verres idem, repente, nulla nova re allata, nulla defensione, sine causa de carcere emitti iusserit: tantumque in hoc crimine suspitionis esse affirmabo, ut jam ipsi iudicibus sine mea argumentatione conjecturam facere permitram, quod hoc genus prædandi, quam improbum, quam indignum, quamque ad magnitudinem quæstus immensum, infinitumque esse videatur. nam quæ iste in Apollonio fecit, ea primum breviter cognoscite, quot, & quanta sint: deinde hæc expendite, in quæ assumate pecunia. reperietis, idcirco hæc in uno homine pecunioso tot constituta, *ut ceteri formidinetur similium incommodorum*, atque exempla periculorum proponerentur. Primum intumescit est repentina, capitalis, atque invidiosi criminis. Statuite, quanti hoc putetis, & quam multos redemisse. Deinde crimen sine *accusatore*, sententia sine *consilio*, damnatio sine *defensione*. Assumate harum rerum omnium prætia: & cogitate, in his iniquitatibus unum hæsisse Apollonium: ceteros profecto multos ex his incommodis pecunia se liberasse. Postremo tenebræ, vincula, carcer, & inclusum supplicium, atque à conspectu parentum, ac liberum, denique à libero spiritu, & communi luce seclusum. Hæc verò, quæ vel *ita redimi rectè* possunt, assumate pecunia non queo. hæc omnia serò redemit Apollonius, jam maxore, ac miseris perditus: sed tamen ceteros docuit, ante istius avaritiæ, ac sceleris occurrere. Nisi verò existimatis, hominem pecuniosissimum

sine

1. *Ut ab ea servorum sceleris, &c.*] Emphasin habet dictio *servorum*, quæ in voce vulgatis interposita; sed tamen non agnoscitur à Palatinis, aut olim editis.

2. *In Leonte Megarensi.*] Habeat istud dicti libri omnes, præter Cujacianum, in quo *Lentida, Ararensis*; quod Lambinus admittit, tanquam inventum in libro suo.

3. *Apollonio, Diocli filio.*] Antiquè pro *Diocli*; neque aliter missi-

stris nisi quod Pal. sec. *Diocli*. meminit hujus loci Rivius, in Castigationibus ad Tullium.

4. *Equid manifestius profecti potest?*] Liber Cujac. *confessus*, unde facit Gouletius *confessus*.

5. *Inclusum supplicium.*] Vellem quis mihi iudicaret quidnam istæ verba hæc tibi velint.

2. *Inclusum*

sine aliqua causa quæstus & insectum ad tam incredibile crimen, aut sine eadem causa repente è carcere emissum; aut hoc prædandi genus ab isto in illo uno adhibiturum, ac tentatum, & non per illum omnibus pecuniosis Siculis metum præpositum, & insectum. Cupio mihi, iudices, ab illo subijci, quoniam de militari ejus gloria dico, siquid forte prætereo. Nam mihi videor de omnibus jam rebus ejus gestis dixisse, quæ quidem ad belli fugitivorum pertinerent suspicionem: certe nihil sciens prætermisi. Habetis hominis consilia, diligentiam, vigilantiam, custodiam, defensionemque provinciarum. Summa illuc pertinet, ut scietis, quoniam pluræ genera sunt imperatorum, ex quo genere iste sit. Ne diutius in tanta præsentia vitorum fortium talem imperatorem ignorare possitis: non ad Q. Maximam sapientiam, neque ad illius superioris Africanam in re gerenda celeritatem, neque ad hujus, qui postea fuit, singulare consilium, neque ad Paulli rationem, ac disciplinam, neque ad C. Marii vim atque virtutem, sed & aliud genus imperatorum sanè diligenter retinendum, & conservandum, quæso, cognoscite. *Itineram primum laborem*, qui vel maximus est in re militari, iudices, & in Sicilia maximè necessarius, accipite, quàm facilem sibi iste, & jucundum ratione, consilioque reddiderit. Primum temporibus hibernis, ad magnitudinem frigorum, 2 & ad temperatam vim, ac fluminum præclarum sibi hoc remedium comparat, urbem Syracusas elegerat: cujus hic situs, atque hæc natura esse loci, cælique dicitur nullus umquam dies tam magna, turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore ejus diei *solem* homines viderent. hic ita vivebat iste bonus imperator hibernis mensibus, ut eum non facile, non modò extra lectum, sed extra lectum quidem quisquam videret. ita *diei brevitatis*, conviviis, noctis longitudo, stupris & flagitiis conturbatur. Cum autem *ver* esse coeperat, cujus initium iste non à Favonio, neque ab aliquo astæ notabat: sed, cum *rosam* viderat, tunc incipere ver arbitrabatur: dabat se labori, atque itineribus: in quibus usque eò se præbebat patientem, atque impigrum, ut eum nemo umquam in *equo sidentem* videret. Nam, ut mos fuit Bithyniæ regibus, lætica octophoro ferebatur: in qua pulvinus erat per lucidus. Melitensi rosa factus: ipse autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo, reticulumque ad naris ubi admovebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ. Sic confecto itinere, cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lætica usque in cubiculum deferrebat. eò veniebant Siculorum magistratus, veniebant equites Rom. id quod ex multis juratis audistis. *controversia secretò deferrebantur*: paullo post palam decreta auferrebantur. deinde, ubi paullisper in cubiculo, pretio, non æquitate jura descriperat; Veneri jam, & Libero reliquum tempus debere arbitrabatur. quo loco mihi non prætermittenda videtur præcatoris egregia, ac singularis diligentia. Nam scitote esse oppidum in Sicilia nullum ex istis oppidis, in quibus consistere prætores, & conventum agere solent, quo in oppido non isti 3 ex aliqua familia, non ignobili, *delecta ad libidinem mulier* esset. Itaque nonnulla ex eo numero in convivium adhibebantur palam. si quæ castiores erant, ad tempus veniebant: lucem, conventumque vitabant. erant autem convivia non illo *silento* prætorum, atque imperatorum, neque eò *pudore*, qui in magistratum conviviis

versari solet. sed cum maximo clamore, atque convulsio, nonnumquam etiam res ad manus, atque ad pugnam veniebat. Iste enim prætor severus, ac diligens, qui populi R. legibus numquam parvisset; illis diligenter legibus, quæ in *peculu* ponebantur, obtemperabat. Itaque erant exitus ejusmodi, ut alius inter manus è convivio, tanquam è prælio, auferretur: alius, tanquam occisus, relinqueretur; plerique fusi sine mente, ac sine ullo sensu jacerent, quibus ut, cum adspexisset, non se prætoris convivium, sed ut *Cannensem pugnam nequitia* videre arbitrareretur. Cum verò æstas summa esse jam coeperat, quod tempus omnes Siciliae semper prætores in *temeribus* consumere consueverunt, propterea quòd tum putant obeundam esse maximè provinciam, cum in areis frumenta sunt, quòd & familia congregantur, & magnitudo servitii per picitur, 3 & labor operis maximè offenditur, & frumenti copia commonet, tempus anni non impedit: tum, inquam, cum concurrant ceteri prætores, iste novo quodam ex genere imperator, 4 pulcherrimo Syracusarum *lucostativa sibi castra* faciebat. nam in ipso aditu, atque ore portus, ubi primum ex alto sinus ad urbem ab litore inflectitur, tabernacula carbaceis intenta velis collocabat. huc ex illa domo prætoris, quæ regis Hieronis fuit, sic emigrabat, ut per eos dies nemo illum extra illum lucum videre posset. in eum autem ipsum lucum aditus erat nemini, nisi qui aut focus, aut minister libidinis esse posset. Huc omnes mulieres, quibuscum iste consueverat, conveniebant: quarum incredibile est quantam multitudinem fuerit Syracusis. huc homines *digni sibus amicitia*, digni vita illa, convivisque veniebant. Inter eorummodi viros, ac mulieres, adulta ætate filius versabatur: ut eum, etiam si natura à parentis similitudine abripere, *consuetudo*, tamen, ac *disciplina* patri similem esse cogeret. Huc 3 Tertia illa perducta per dolum, atque infidias ab Rhodio ribicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indignè pateretur uxor Cleomenis Syracusani nobilis mulier, itemque Æschronis, honesto loco nata, in conventum suum mimi Isidori filiam venisse. iste autem Hannibal, qui in suis castris *virtute* putaret oportere, non genere certans, sic hanc Tertiam dilexit, ut eam secum ex provincia exportaret. Ac per eos dies, cum iste 5 cum pallio purpureo, talarique tunica versaretur in conviviis mulieribus, non offendebantur homines in eo: neque moleste ferebant, abesse à foro magistratū, non jus dici, non judicia fieri: lucum illum litoris percrepare totum mulierum vocibus, cantuque symphoniarum: in foro silentium esse summum causarum, atque juris: non ferebant homines moleste, non enim jus abesse videbatur à foro, neque judicia, sed vis, & crudelitas, & bonorum acerba, atque indigna direptio. Hunc igitur imperatorem esse defendens, Hortensius? hujus furta, rapinas, cupiditatem, crudelitatem, superbiam, scelus, audaciam, retum gestarum magnitudine, si que imperatoris laudibus tegere conaris? Hic scilicet est metuendum: ne ad exitum defensionis tuæ, vetus illa Antoniana dicendi ratio, atque auctoritas profunderet: ne exciteret Verres, ne denudetur à pectore, ne *ceatrices* populus Rom. adspiciat, ex mulierum morsu vestigia libidinis, atque nequitie. Dii faciant, ut rei militaris, ut belli mentionem facere audeas. cognoscuntur enim omnia istius *era illa vetera*, ut, non solum in imperio, verum etiam in stipendiis qualis fuerit,

1. Insectum ad tam incredibile, &c.] Cujacii codex est istum, unde facile hæc elisionem. Guelicinus conjiciebat scilicet.

2. Et ad temperatam vim ac fluminum.] Hæc est scriptura editionum veterum, & Pall. ac Cujac. posteriores substituerunt, atque imbricant, quasi non fluvius invenirentur in lare civili pro imbricant.

3. Ex aliqua familia non ignobili.] Membravit Cujacii, ignobili: quod Ciceroianis non placet; nisi, qui multa illorum Ciceroani improbari scio, non displicet. Glosse vet. Ignobilis, & y y 57 r p. Guelicinus.

4. Et labor optus maximè offenditur.] Editiones primæ, ostendi ut. Cujacii libri, maximè offendit. Guelicinus legebat, offenditur, egregie.

5. Pulcherrimo Syracusarum luo stativa.] Verus est cuss abest illud, pulcherrimo, quod nec conspicitur in Pall. quorum pr. habet hunc: & verò videtur simpliciter legendum, imperator, Syracusarum lucum stativa: aut adeo lucus, quod est in m. Hotomani, representat vitæ; P. Manut. & Aldus fil.

6. Cum pallio purpureo, talarique tunica.] Liber Cujac. parique *quædam*, neque aliter Pall. aut antiquitus impressi. sed stat tamen pro vulgata lecus alter infra cap. 33. in.

intelligatur. renovabitur prima illa *militia*, cum ille è foro abduci, non, ut ipse prædicat, perducere solebat. *aleatoris* Piacentini castra commemorabuntur: in quibus cum frequens fuisset, tamen are dirutus est. multa ejus in stipendiis damna proferuntur: quæ ab isto, aratis fructu dissoluta, & compensata sunt. Jam verò, cum in ejusmodi patientia turpitudinis, aliena, non sua latetate obdurasset: qui *vir fuerit*, quot prædicia, quam munia pudoris, & pudicitia, Vi & audacia ceperit, quid me attinet dicere, aut conjungere cum istius flagitio, cujusquam præterea dedecus? non faciam, iudices: omnia vetera prætermittam. duo sola recantia sine cujusquam infamia ponam: ex quibus conjecturam facere de omnibus possitis, unum illud, quod ita fuit illustre, notumque omnibus, ut nemo tam rusticanus komo. L. Lucullo, & M. Cotta *COSS.* Romam ex illo municipio vadimonii causa venerit, quin sciret. *1. & 2. omnia* prætoris urbani, tantaque arbitrio Chelidonis meretricula gubernari: alterum, quod, cum paludatus exisset, vota que pro imperio suo, communique populi Rom. nuncupasset, noctu, stupri causa, lectica in urbem introferri solitus est ad mulierem, *nuptum uni. propositum omnibus*, contra fas, contra auspicia, contra omnes divinitas, atque humanas religiones. O dii immortales! Quid interest inter mentes hominum, & cogitationes? Ita mihi meam voluntatem, spemque reliquæ vitæ vestra, populique R. existimatio comprobet, ut ego, quos adhuc mihi magistratus populus Romanus mandavit, sic eos accepi, ut me omnium officiorum obli. *ingi religione* arbitraret. Ita quætor sum factus, ut mihi honorem illum cum non solum datum, sed etiam creditum, ac commissum putarem. sic obtinui quæsturam in provincia, ut omnium oculos in me unum conjectos arbitraret: ut me, quæsturamque meam, *quasi in aliquo orbis terra theatro versari existimarem*: ut omnia semper, quæ jucunda videntur, sic, non modò his extraordinariis cupiditatibus, sed etiam ipsi naturæ, ac necessitati *36. denegarem*. Nunc sum dignatus *ad illi*: habeo rationem, quid à populo Rom. acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum caeremonia Cereri, Libero, Liberique faciendos: mihi Floram matrem populo, plebique R. ludorum celebritate placendam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate, ac religione Jovi, Junoni, Minerveque esse faciendos: mihi sacrarum ædium prociatio sem. *in istam urbem traditam esse commissam*: ob eorum regum laborem, & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiore in senatu lententia dicende locum, rogam præteritam, sellam curulem, a jus imaginis ad memoriam, posteritatemque prodendam. *37.* Ex his ego rebus omnibus, iudices, ita mihi deos omnes propitios esse velim, ut, tamen si mihi jucundissimus est honos populi, tamen *NE QUAVAM TANTVM* capio voluntatis, quantum sollicitudinis, & laboris, ut hæc ipsa *ad illitas*, non quia necesse fuerit, alicui candidato data, sed quia sic oportuerit, recte collocata, & 3. iudicio populi in loco *38.* posita esse videatur. *Tu cum* esses prætor renuntiatus quo quo modo (mitto eum, & prætereo, quid tui sit actum) sed cum esses repuntarius, ut dixi, non ipsa præconis voce excitatus es, quæ *TOTIUS SENIORVM. JUNIORVM. QVE CENTVRIS ILLO HONORE* affici præconitavit, ut hoc putares; aliquam seip. partem tibi creditam? animum tibi illum unum domo carendum esse meretricis? Cum tibi forte obigisset ut iud. diceret: quantum negotii, *QVID ONERIS HABERES. NVMQVAM COGITASTI. NEQ;* illud rationis habuisti, si forte expeperas te posse, eam

provinciam, quam tueri singulari sapientia, atque integritate difficile esset, 4. ad summam stultitiam, nequitiamque venisse. Itaque non modò domo tua Chelidonem in prætura extrudere noluisse, sed in Chelidonis domum præturam totam detulisti. Secuta provincia est: in qua tibi nunquam *35.* venit in mentem, NON TIBI IDCIRCO FASCEBIS, ET SECVREBIS, & tantam imperii vim, tantamque ornamentorum omnium dignitatem datam, ut earum rerum vi, & auctoritate omnia repagula juris, pudoris, & officii perfringeres: ut omnium bona, prædam tuam duceres: nullius restituta, nullius domus clausa, nullius vita septa, nullius pudicitia munita contra tuam *cupiditatem, & audaciam* posse esse, in qua tute ita gessisti, ut, cum omnibus teneate rebus, ad bellum fugitivorum confugas: ex quo jam intelligis, non modò tibi nullam defensionem, sed maximam vim criminum exortam, nisi forte Italici belli fugitivorum reliquias, atque illud Temsanum incommodum proferes: ad quod recens cum te peropportune *fortuna obtulisset*; si quid in te virtutis, atque industria fuisset: idem, qui semper fueras, inventus es. Cum ad te Valentini venissent, & pro his ho. *40.* mo disertus, & nobilis, M. Marius, loqueretur, ut negotium susciperes, ut, cum penes te prætorium imperium, ac nomen esset, ad illam parvam manum extinguendam, ducem te, principemque præberes: non modò id refugisti, sed eo ipso tempore, cum esses in litore, Tertia illa tua, quam tecum deportabas, erat in omnium conspectu, ipsis autem Valentinis ex tam illustri, nobilibusque municipio, tantis de rebus *responsam nullam* dedisti, cum esses cum tunica pulsa, & pallio. Quid hunc proficiscentem, quid in ipsa provincia fecisse existimatis, qui cum jam ex provincia, non ad triumphum, sed ad iudicium decederet, ne illum quidem infamiam fugerit, quam *sine ulla voluptate* capiebat? O divina senatus frequentis in æde Bellonæ admur. *41.* muratio! Memoria tenetis, iudices, cum advesperasceret, & paulo antè esset de hoc Temsano incommodum nuntiatum, cum inveniretur nemo, qui in illa loca cum imperio mitteretur, dixisse quendam; Verrem esse non longè à Temsa: quam valde univervi admurmuravit, quam palam principes contra dixerint. Et is tot criminibus, testimoniisque convictus, in eorum tabellis spem sibi aliquam ponit, quorum omnium palam, *causa incognita*, voce damnatus est? Esto: nihil ex fugitivorum bello, aut suspicione belli laudis adeptus est, quod peque bellum ejusmodi, neque belli periculum fuit in Sicilia, neque ab isto provium est, ne quod esset. ar verò contra bellum prædonum classem habuit ornatam, diligentiamque adhibuit in eo singulari. itaque, isto prætoris, præclare defensa provincia est. Sic de bello prædonum, sic de classe Siciliensi, iudices, dicam, ut hoc jam antè confirmem, in hoc uno genere omnes inesse culpas illius maximas, avaritiæ, majestatis, dementis, libidinis, crudelitatis. Hæc dum breviter expono, quælo, ut fecistis adhuc, diligenter attendite. Rem navalem primam ita dico esse administratam, non uti provincia defenderetur, sed ut *classe nomine* pecunia quaeretur. Superiorum prætorum consuetudo cum hæc fuisset, ne naves civitatibus certis que numerus nautarum, missumque imperaretur, maxima, & locupletissima civitati Mamertinæ nihil horum imperavisti. ob quam rem quid tibi Mamertini clam dederint pecunia, post videbitur, ex ipso. rum litteris, & testibus quaeremus. navem vesò Cybeam *44.* maximam, iremensis instar, pulcherissimam, atque ornatissimam, palam adificatam sumtu publico, sciente Sicilia, per magistratum, senatumque Mamertinum tibi datam, dona

1. *Iura omnia prætoris urbani.* Proba lectio sive m. Cujac. nam vulgata, *iura omnia* pp. R. præter verus est casus, in quibus P. R. quod & in Pall. adeo ut forte delendum veniat illud *urbani*, visator Lambin.

2. *In imagine ad mortem.* Or. J. Haud aliter Nonius Marcellus. præter editi, *in imagine ad* etc.

3. *Iudicio populi, in loco posita esse villosa.* Vulgata, *iudicio populi dicitur in loco*, sed in duxi illud *digne*, nusquam in eod. veteribus aut membranis scriptum.

4. *Ad summam stultitiam.* Verris scilicet, hoc pono, quia Hotomana locus putatus defectuosus.

tamque esse dico. hæc navis onusta præda Siciliensi, cum ipsa quoque esset ex præda, simul *cum iste decederet*, appulsa Veltam est, cum plurimis rebus, & iis, quas ante Romam mittere cum ceteris noluit, quod erant carissimæ, maximeque eum delectabant. Eam navem nuper egomet vidi Veltam, multique alii viderunt, pulcherrimam atque ornatisissimam, iudices, quæ quidem omnibus, qui eam adspexerant, prospicere jam exilium, atque explorare fugam domini videbatur. Quid mihi hoc loco respondebis? nisi forte id, quod tamen probari nullo modo potest, tamen dici quidem in iudicio de pecuniis repetundis necesse est, 1. *de tua pecunia* consistere ædificatam esse eam navem. Aude hoc saltem dicere, quod necesse est, noli metuere, Hortensii, ne quartam, qui licuerit ædificare navem senatori, antiquæ sunt istæ leges, & mortua, quemadmodum tu soles dicere, quæ vetant. 2. Fuit illa res publica quondam, fuit ista severitas in iudiciis, ut istam rem accusator in magnis criminibus obsciendam putaret. 3. Quid enim tibi nave opus fuit? qui siquid publicè proficisceris, & præsidii, & vecturæ causa, sumtu publico navigia præberentur: privatam autem nec proficisci quoquam potes, nec accedere res transmarinas ex iis locis, in quibus tibi *habere, mercari nihil* licet. Deinde cur quidquam contra leges parasti? Valeat hoc crimen in illa veteri severitate, ac dignitate reipubl. Nunc non modo te hoc crimine non arguo, sed ne illa quidem communi vituperatione reprehendo. 4. *Postremo tibi* hoc nunquam turpe, nunquam criminofum, nunquam invidiosum fore putasti, celeberrimo loco palam tibi ædificari onerariam navem in ea provincia, quam tu cum imperio obtinebas? Quid eos loqui, qui videbant: quid exstimare eos, qui *audiebant*, arbitrare? inanem te navem esse in Italiam deducturum? nauticariam te, cum Romam venisses, esse facturum? Ne illud quidem quisquam poterat suspicari, te habere in Italia maritimum fundum, & ad fructus deportandos onerariam navem comparare? Eiusmodi de te voluisti sermonem esse omnium, palam ut loquerentur, *te illam navem parare*, quæ prædam ex Sicilia deportares: & quæ ad ea furta, quæ reliquisses, commearer? Verum hæc omnia, si doces, navem de tua pecunia ædificatam remitto atque concedo sed hoc, homo amentissime, non intelligis priore actione ab ipsis istis tuis Mamertinis laudatoribus esse sublatum? Nam dixit Hejus, princeps civitatis, princeps istius legationis, quæ ad tuam laudationem missa est, NAVEM TIBI OPERIS publicis Mamertinorum esse ædificatam, eique faciendæ senatore Mamertinum publicè præfuisse. Reliqua est materies. hanc Rheginis, ut ipsi dicunt (tamen tu negare non potes) publicè, quod Mamertini materiem non habent, imperavisti. Si & ex quo sit navis, & qui faciunt, *imperio* tibi tuo, non pretio, præsto fuerunt: ubi tandem istuc later,

46. quod tu de tua pecunia dicis impensum? At Mamertini in tabulis nihil habent. Primum video potuisse fieri, ut ex aratio nihil darent. etenim vel Capitolium, sicut apud majores nostris factum est, publicè, gratis, coactis fabricis, operisque imperatis, ex ædificari atque effici potuit. deinde id quod perspicio (quod & ostendam, cum istos produxero) ipsorum ex litteris, multas pecunias isti erogatas, in operum locationes *salvas*, atque *inaneis* esse percipientas. Nam illud minimè mirum est, Mamertinos, à quo summum beneficium acceperant, quem sibi amiciosem, quam populo

Rom. esse cognoverant, *eius capiti* litteris suis peperdisse, sed si argumento est, Mamertinos pecunias tibi non dedisse, quia scriptum non habent: sit argumento, tibi gratis consistere navem, quia, quid emeris, aut quid locaveris scriptum proferre non potes. At enim idcirco navem Mamertinis non imperavisti, quod sunt fœderati. Dii approbent, habemus hominem in *socialium manibus* educatum: unum, præter ceteros, in publicis religionibus fœderum sanctorum & diligentem. omnes, qui ante te prætores fuerunt, dedantur Mamertinis, quod iis navem contra pactiorem fœderis imperarint. Sed tamen, tu sancte homo, ac religiose, cur Taurominitanis item fœderatis navem imperavisti? an hoc probabis, in *æqua causa* populorum sine pretio varium jus, & disparem conditionem fuisse? Quid, si eiusmodi esse hæc duo fœdera duorum populorum, iudices, doceo, ut Taurominitanis nominatim cautum, & exceptum sit fœdere, NÂ NAVEM DARE DEBEANT: Mamertinis in ipso fœdere sanctum, atque perscriptum sit, VTI NAVEM DARE NECESSUM SIT: istum autem contra fœdus & Taurominitanis imperavisti, & Mamertinis remisisti? num cui dubium poterit esse, quin, Verre prætorum, sine Mamertinis Cybea, quam Taurominitanis fœdus opitulatum sit? Recitentur fœdera. MAMERTINORVM, ET TAURMINITANORVM CVM POPVLO R. FœDERA. Illo igitur tuo, quem admodum ipse prædicas, beneficio: ut res indicat, pretio, atque mercede, minutis majestatem reipubl. minutis auxilia populi Romani, minutis copias, majorem virtute ac sapientia comparatas: sustulisti jus imperii, conditionem fœderum, memoriam fœderis. Qui ex fœdere ipso navem vel usque ad Oceanum, si imperavisset, sumtu, periculo, que suo armata, atque ornata mittere debuerunt: hi, ne in fœro ante sua te, & domos navigarent: ne sua moenia, portusque defenderent, pretio abs te jus fœderis, & imperii conditionem emerunt. Quid censetis in hoc fœdere faciendum voluisse Mamertinos impendere laboris, operæ, pecuniæ, ne hæc biremis adferiberetur, si id ullo modo possent à nostris civitatibus impetrare? nam, cum hoc munus imperaretur tam grave civitati, inerat nescio quo modo in illo fœdere societatis quasi quædam *nota servatis*. Quod tum recentibus suis officis, integra re, nullis populi Romani difficultatibus, à majoribus nostris fœdere assequi non poterunt, id nunc nullo novo officio suo, tot annis post, jure imperii nostri quòtannis *usurpatum*, ac semper retentum, summa in difficultate navium, à C. Verre pretio assecuti sunt. At hoc solum sunt assecuti, ne navem darent. Ecquem nautam, ecquem militem, qui aut in classe, aut in præsidio esset, te prætor, per triennium Mamertini dederunt? Denique cum ex senatusconsulto, itemque ex lege Terentia, & Cassia frumentum *æqualiter* emi ab omnibus Sicilia civitatibus oporteret: id quoque munus leve, atque commune Mamertinis remisisti. Dices, frumentum Mamertinis non debere. Quomodo non debere? an, ut ne venderent? non enim erat hæc genus frumenti ex eo genere, quod exigeretur, sed ex eo, quod emeretur. Te igitur auctore, & interprete, ne foro quidem, & commeatu Mamertini populum Rom. juvare debuerunt. Quæ tandem civitas fuit, quæ deberet? Qui publicos agros arant, certum est quid ex lege censoria dare debeant. cur iis quidquam præterea ex alio genere imperavisti? Quid? decumani numquid præter singulas decumas ex lege Hieronica debent?

1. *De tua pecunia consistere ædificari.* Lamb. adnotat vocem *consistere*, abesse omnibus libris vere, nescio. Cujas. non habet. exitat tamen in Pall. & olim edd. Gualtem. etiam delevit. ego me teneo adhuc.

2. *Fuit illa res publica quondam etc.* Istud malum, quàm vulgatum, reprehensum, quondam, nuper admodum narum, quippe temporis cultu respiciens, quod & in Pall. nostris, etiam minus absurdum. Lambinus monuit in Memmianis fuisse *resp. vetus*, unde format Gualtemus, *res gravis*, mea scriptura confirmatur illo infra: *Valeat hoc crimen*

in illa veteri severitate ac dignitate reip.

3. *Quid enim tibi nave ipsa fuit?* Cujacianus breviter: *Quid enim tibi nave?* & profecto ferè peripletur.

4. *Postremo tu tibi hoc nunquam impes.* Pall. doobus non adest, *nunquam impes*, respicitque etiam editio Victorii. exitat tamen in prioribus cutis, sed in non agnoscent, *Postremo*, neque habet Cujacianus. & lanè aut ejici debet, aut portus addi sententiæ prioris fini: *reprehenda prelorens; Tu tibi, etc.*

dent? cur iis quoque statuisse, quantum ex hoc genere frumenti emi darent? Qui sunt immunes? certe nihil debent. at his non modo imperasti, verum etiam, quo plus darent, quam poterant, hęc sexagena millia modium, quę Mamertinis remiseras, addidisti. Neg; hoc dico: ceteris non recte imperatum esse Mamertinis, qui erant in eadem causa, quibus superiores, omnes prętores nem ut ceteris imperarent, pecuniamque ex S. C. & eę lege disolverant, his dico non recte remissum. Et, ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, *trabali clavo* figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit, & de consilii sententia Mamertinis se frumentum non imperare pronuntiat. Audite decretum mercenarii prętoris ex ipsius commentario: & cognoscite, quanta in scribendo gravitas, quanta in constituendo iure sit auctoritas. Recita commentarium. **DECRETUM EX COMMENTARIO.** *Libenter* ait se facere: itaque perferibit. Quid, si hoc verbo non esses usus, Libenter? non videlicet invitum te quęsum facere putaremus? *ac de consilii sententia*, pręclarum recitari consilium, iudices, audistis, utrum vobis consilium recitari tandem prętoris videbatur, cum audiebatis nomina, an prędonis improbilissimi societas, atque comitatus? En fœderum interpretes, societatis prętores, religionis auctores, numquam in Sicilia frumentum publicę est emtum, quin Mamertinis *pro portione* imperaretur, antę quęm hoc delectum, pręclarumque consilium iste dedit, ut ab his nummos acciperet, ac sui similis esset. Itaque tantum valuit istius decreti auctoritas, quantum debuit ejus hominis, qui à quibus frumentum emere debuisset, iis decretum vendidisset. Nam statim L. Metellus, ut isti successit, ex C. Sacerdotis, & Sex. Peducati instituto, ac luteris frumentum Mamertinis imperavit. Tum illi intellexerunt, se id, quod à malo auctore emissent, diutius obtinere non posse. Age potro, tu, qui te tam religiosum existimari voluisti interpretem fœderum, cur Tauromitanis frumentum, cur Netinis imperasti? quarum civitatum utraq; *suaverata* est. Ac Neuni quidem sibi non defuerunt, nam simul ac pronuntiaisti, *libenter* te Mamertinis quiddam remittere: te adierunt, & eandem suam causam fœderis esse docuerunt, tu aliter discernere in eadem causa non potuisti. Pronuntias, *Netinis* frumentum dare non oportere: & ab his tamen exigit. Cedo mihi ejusdem prętoris litteras & rerum decretarum, & frumenti imperati, & tritici emti. **LITTERÆ PRÆTORIS RERUM DECRETARUM, FRUMENTI IMPERATI, ET FRUMENTI EMTI.** Quid potius in hac tanta, ac tam turpi inconstantia suspicari possumus, iudices, quam id, quod necesse est, aut isti à Netinis pecuniam, cum posceret, non datam: aut id esse actum, ut intelligerent Mamertini, bene se apud istum tam multa prętia, ac munera *collata*, cum idem alii juris ex eadem causa non obtinerent? Hic mihi etiam audebit mentionem facere Mamertina laudationis? in qua quęm multa sint vulnera, quis est vestrum, iudices, quin intelligat? 2. Primum in iudicis, qui decem laudatores dare non potest, honestus est ei *milliam dare*, quęm illum quasi legitimum numerum consuetudinis non explere. tot in Sicilia civitates sunt, quibus tu per triennium pręfuisse: arguunt cetera: pauca, & parva, metu repressę, silent: una laudat. Hoc quid est, nisi

intelligere, quid habeat utilitatis *vera laudatio*; 3. sed tamen ita provincię pręfuisse, ut hac utilitate necessario sit caendum? Deinde, id quod alio loco antę dixi, quę est ista *58.* tandem laudatio, cujus laudationis legati principes & publice tibi navem ædificatam, & privatim se ipsos abs te spoliatos, expilatosque esse dixerunt? Postremo quid aliud isti faciunt, cum te soli ex Sicilia laudant, nisi testimonio nobis sunt, te *omnia sibi esse largitum*, quę tu de repub. nostra detraxeris? Quę colonia est in Italia tam bono jure, quod tam immune municipium, quod per hosce annos tam commoda vacatione sit usum omnium rerum, quę Mamertina civitas per triennium? soli, & ex fœdere quod debuerunt, non dederunt: soli, isto prętoris, omnium rerum immunes fuerunt: soli in istius imperio 4. ea conditione vita fuerunt, ut populo Rom. nihil darent, Veri *nihil denegarent*. Verum, ut ad classem, quo ex loco sum digressus, revertar: accepisti à Mamertinis navem contra legem: remisisti contra fœdera, ita in una civitate bis improbus fuisti: cum & remisisti, quod non oportebat: & accepisti, quod non licebat. Exigere te oportuit navem, quę contra prędones; non quę cum pręda navigaret, quę defenderet, ne provincia spoliaretur; non quę nova provincię spolia portaret. Mamertini tibi & urbem, 5. quod furta undique portares, & navem, quę exportares, prębuerunt: illud tibi oppidum, *receptaculum pręda* fuit: illi homines, testes, custodesque furto: illi tibi & locum furis, & furto vehiculum comparaverunt. Itaque ne tum quidem, cum classem avaritia, ac nequitia tua perdidisti, navem Mamertinis imperasse ausus es: quo tempore in tanta inopia navium, tantaq; calamitate provincię, etiam si *specario* essent rogandi, tamen ab his imperaretur, reprimebat enim tibi & imperandi vim, & rogandi conatum pręclara illa, non populo Romano reddita birenis, sed prętori donata Cybæa, ea fuit merces imperii, auxilii, juris, consuetudinibus, tæderis. Haberis unius civitatis firmum auxilium a. 6. missum, ac venditum pretio, cognoscite nunc novam prędandi rationem, ab hoc primum excogitatam. Sumum omnem in classem frumento, stipendio, ceterisque rebus navarcho suo quęque civitas semper dare solebat, is neque ut accusaretur à *navis*, committere audebat, & civibus suis *rationem referre* debebat. in illo omni negotio, non modo labore, sed etiam periculo suo versabatur. Erat hoc, ut dico, factitatum semper, nec solum in Sicilia, sed in omnibus provinciis; etiam in fociorum, & Latinorum stipendio, ac sumtu; sum cum illorum auxiliis uti solebamus. Verres post imperium constitutum primus imperavit, ut ea pecunia omnis à civitatibus *sibi adnumeraretur*, ut is pecuniam tractaret, quem ipse pręficeret, cui potest esse dubium, 6. quamobrem & omnium consuetudinem veterem primus immutavit, & tantam utilitatem per alios tractandę pecunię neglexeris, & tantam *difficultatem cum crimine, molestiam cum suspitione* susceperis? Deinde alii quęstus inveniuntur, ex uno genere navali, videte quęm multi, accipere à civitatibus pecunias, *pro navis darent*: pretio certis *missi* facere navitas: *missum omne stipendium lucrari*: reliquę, quod deberet, non dare. Hęc omnia ex civitatum testimoniis cognoscite. Recita testimonia civitatum. **TESTIMONIA CIVITATUM.** Hunc tunc hominem? hancine impudentiam, ju. 6. dices?

1. Et frumentum imperati, & tritici emti.] Vulgari olim & fr. imp. & remon decretatum tritici vngit: neque aliter Pal. pr. sed is punctis subduxit, illud, & rem. dec. prore loco positum, ac sec. solummodo habet, *litterę ex rerum decretarum tritici emti*, omisso altero membro, quod verosimile est factum negligentia librarij ob similitudinem vocum. Ceterum ea, quę postea in nostris libris sequuntur **LITTERÆ PRÆTORIS**, &c. non habentur in ullis mss.

2. Primum in iudicis.] Ita P. Manucius; alii, primum in iudicis.

3. Sed tamen ita provincię pręfuisse, &c.] Obsecras sum Casajano, quod assereret Lambinus sic legi in omnibus libris suis; qui tamen male retinet sibi, vulgata satis frigide; *laudatio*; sed tamen ita *Verres* pręfuisse, ut hoc uti, *utess* sibi sit cavendum.

4. Ea conditione vita fuerunt.] Colacii lib. *venerunt*. forsitan illud *vita* est à glossa, indeque natum illud alterum, tanquam interpretamentum *factum*.

5. Quo furta undique portares.] Idem codex, *deportaret*, quo ipso opponeretur magis illi *expectaret*, quod sequitur.

dices? hancinne audaciam? civitatibus pro numero militum pecuniam summam describere? certum pretium, sexcentenos nummos, nauatarum missione constituit? quos qui dederat, commeatum totius astitit abfulerat: iste, 2 quod & nauis nomine, pro stipendio, frumentoque acceperat, lucrabatur. itaque *questus duplex* unius missione fiebat. Atque hinc homo amentissimus in tanto pradonum impetu, tantoque *periculo provincia*, sic palam faciebat, ut & ipsi pradones scirent, & tota provincia testis esset.

63 Cum propter istius hanc tantam avaritiam, nomine classis esset in Sicilia, re quidem vera naves inanes, quae praedam pratorum, non quae pradonibus metum afferrent: tamen, cum P. Caelius, & P. Tadius decem navibus his semipennis navigarent, navem quandam piratarum praeda referentem, non *ceperunt*, sed *abduxerunt*, onere suo plane captam, atque depresso, erat ea navis plena juvenentis formosissimae, plena argenti facti, atque signati, multa cum stragula veste. Haec una navis a classe nostra non capta est, sed inventa ad Megaridem: qui locus est non longe a Syraculis, quod ubi isti nuntiatum est; 3 tamen in acta cum mulierculis jacebat ebrius, erexit se tamen, & statim quaestori, legatoque suo custodes misit complureis, ut omnia

64 sibi integra quam primum exhiberentur. Appellitur navis Syraculas: expectatur ab omnibus; 4 supplicium summi de capivivis putatur. iste, quasi praeda sibi advecta, non pradonibus capivivis: si qui senes, aut deformes erant, eos in *hostium numero* ducit: qui aliquid formae, etatis, artificiique habebant, abducit omnes, nonnullos scribis suis, filio, cohortique distribuit: symphoniacos sex eundem amico suo Romam muneri misit. nox illa teta exinanivunda navi consumitur. Archipirata ipsam videt nemo, de quo supplicium summi oportuit. hodieque omnes, sic habent per suam (quid ejus sit, vos conjectura quoque assequi debetis) istum clam a piratis ob hanc archipirata pecuniam

65 accepisse. Conjectura bona est. *Jvd ex esse* bonus nemo potest, qui suspitione certa non movetur. hominem nostris: consuetudinemque omnium tenetis: qui *ducem pradonum*, aut hostium ceperit, quam libenter eum palam ante oculos omnium esse patiat. Hominem in tanto conventu Syraculis vidi neminem, judices, qui archipirata captam vidisse se diceret: cum omnes, ut mos est, ut solet fieri, *concurrerent, quaerent, videre cuperent*. Quid accidit, cur tanto pere iste homo occultaretur, ut eum ne casu quidem quisquam adspicere posset? 6 Homines maritimi Syraculis, qui sepe istius ducis nomen audissent, cum eo sepe timuissent, cum ejus cruciati, atque *supplicio parere oculos*, animamque exaurare velient: potestas adspiciendi

66 nemini facta est. Unus pluteis pradonum duces vivos cepit P. Servilius, quam omnes antea. — Eo quando igitur isto fructu quisquam caruit, ut videre piratam captum non liceret? At contra, quacumque iter fecit, hoc jucundissimum *spectaculum* omnibus victorum, captorumque hostium praebat. Itaque ei concursus undique fiebat, ut non modo ex his oppidis, qua ducebantur, sed etiam ex finitimis, visendi causa, convenirent. Ipse autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratissimus populo Rom. fuit, atque jucundissimus? quia *nihil est victoria*

dulcius, nullum est autem testimonium victoriae certius, quam quos saepe metueris, eos te victos ad supplicium duci videre. Hoc tu quamobrem non fecisti? quamobrem ita iste pirata celatus est, quasi eum adspicere nefas esset? quamobrem supplicium non sumisti? quam ob causam hominem reseravisti? eque audisti in Sicilia antea captum archipirata, qui non securi percussus sit? unum cedo auctorem tui facti *unius profer exemplum*. Vivam tu archipirata servabas, quem per triumphum, credo, quem ante curram tuam duceres. Neque enim quidquam erat jam reliquum, nisi ut, classe populi Rom. pulcherrima amissa, provinciaque lacerata, triumphus navalis tibi decerneretur. Age porro, custodiri duces pradonum *non more*, quam securi ferri omnium exemplo magis placuit, quae sunt istae custodiae? apud quos homines? quem admodum est asservatus? *laetumias* Syraculas omnes audistis: plerique nostris, opus est ingens, magnificentum, regum, ac tyrannorum, totum est ex saxo in mirandam altitudinem depresso, & multorum operis penitus excisio, nihil tam clausum ad exitus, nihil tam saeptum undique, nihil tam tutum ad custodias, nec fieri, nec cogitari potest. In has laetumias, si qui publice custodiendi sunt, etiam ex ceteris oppidis Siciliae deduci imperantur. Eo quod multos 69 captivos civis Romanos conjecerat, & quod eodem ceteros piratas contrudi imperat: intellexit, si hunc subditivum archipirata in eandem custodiam dedisset, fore, ut a multis, illis in laetumias verus ille dux quaeretur. Itaque hominem huic optimae, tutissimaeque custodiae non audeo committere. denique Syraculas totas timer: amandat hominem quod? Lilybaeum fortasse. Video: tamen homines maritimos non plane reformidat. Minime, judices, Panormum igitur? Audis: quamquam Syraculis, quoniam in *Syracusano* captus erat, maxime, si minus supplicio affici, at custodiri oportebat. Ne Panormum quidem. Quid 70 igitur? quod putatis? Ad homines a piratarum metu, & suspitione alienissimos: a navigando, rebusque maritimis remotissimos, ad Centuripinos, homines maxime mediterraneos, summos aratores: qui nomen nunquam timuissent maritimi pradonis: unum, te pratore, horruissent Apronium, *terrifera archipirata*. Et, ut quis facile perspiceret, id ad isto actum esse, ut ille suppositus, facile, & libenter se illum, qui non erat, esse simularet: impetavit Centuripinis, ut is videret, ceterisque rebus quam liberalissime, commodissimeque haberetur. Interea Syra- 71 cularum, homines periti & humani, qui non modo ea, quae perspicua essent, videre, verum etiam *oculta suspicari* possent; habebant rationem omnes quotidie piratarum, qui securi ferirentur: quam multos esse oporteret, ex ipso navigio, 7 quod erat factum sex remorum numero, conjiciebant. Ille, quod omnes, qui artificii aliquid habuerant, aut formae, removerat, atque abduxerat, reliquos si, ut consuetudo est, universos ad palum alligasset, clamorem populi fore suspicabatur, & cum tanto plures abducti essent, quam relictis, propter hanc causam cum intinisset alios alio tempore producere: tamen in tanto conventu nemo erat, quin rationem, *numerumque*, haberet, & reliquos non desideraret solum, sed etiam posceret, & flagitaret. Cum

1. *Certum pretium, sexcentenos nummos.* Ita P. Manutius de conjectura Horoniani, quam modo firmat codex Cujac. in quo praeterea *sistens*, non male, plus editi: *cetera peris sexcentos*.
 2. *Quid est nauis nomine.* Dichuscula & non est Cujac. Lambini. In scriptis talis invenit, *quod est nauis unius*, qui videlicet sexcentos nummos dederat, ut interpretatur Gulielmius.
 3. *Tantum in acta.* Non ausus sum abire a libris Lambini; origo eum eis responderet Cajacianis, vulgari *taneris* utitur, illepidè, meo quidem iudicio.
 4. *Supplicium summi de capivivis putatur.* Ovisio haec Syraculanerum erat cum moras duceret Verres in suo luon, punire ipsam ceperit ultimo supplicio, &c. forsan tamen planior exiret sensus, si distinguere-

mus: *Appellatur nautis: Syraculis expectatur ab omnibus: supplicium; &c.* quomodo est in Pal. sec.
 5. *Et habent per suam, &c.* Accedit Gulielmius. Lamb. qui non exhibent illud *per suam*, vultque habere, esse putata, existimare.
 6. *Homines maritimi Syraculis, &c.* In Pall. & olim in pressis invenit, *Homines Maritimi Syraculis*. & profecto videtur verosimili si non verum.
 7. *Quid erat factum sex remorum numero.* Vix me abfines ab Cajaciani cod. scriptura, quam admittit Lambinus, quid et erat scriptum, & ex *remorum numero*, licet eadem fortentia resulet ex vulgata.
 8. *Cum tantis plures abducti essent, &c.* Fulviani libri lectionem sequitur Gulielmius, *cum aliter tanto plures*.

71. Cum maximus numerus deesset, tum iste homo nefarius in eorum locum, quos domum suam de piratis abduerat, substituere, & supponere cepit *ut ibi Romani*, quos in carcerem antea coniecerat: quorum alios, Sertorianos milites fuisse insinulabat, & ex Hispania fugientes ad Siciliam appullos esse dicebat: alios, qui à prædonibus erant capti, cum mercaturis facerent, 1 aut aliquam ob causam navigarent, sua voluntate *cum piratis fuisse* arguebat. Itaque alii cives Romani ne cognoscerentur, capitibus obvolvitur è carcere ad palam, atque ad necem rapiebantur: alii cum à multis civibus Romanis. recognoscerentur, ab omnibus defendebantur, securi teriebantur. Quorum ego de acerbissima morte, crudelissimoque cruciatu dicam, cum eum locum tractare cœperem: & ita dicam, ut si me in ea quæ immo, quam suam habiturus de istius crudelitate, & de civium Rom. indignissima morte, non modo vires, verum etiam 72. vita deiciat, id mihi præclarum, & jucundum putem. Hæc igitur est gesta res, hæc *visio* præclara: myoparone piratico capto, dux liberatus, Syriphontæ: Romam missi: formosi homines & adolescentes, & artifices domum abducti: in eorum locum, & ad eorum numerum cives R. hostiæ in modum cruciati & necati: ornus vestis ablata: omne aurum, & argentum ablatum, & averium. At quem admodum pie sese induit priore actione? qui tot dies tacuisset, repente in M. Anni, hominis splendidissimi testimonio, 2 cum is civis Rom. dixisset, & archipiratam negasset securi esse percussum, exsiluit, conscientia sceleris, & litore ex maleficio concepto excitatus: dixit, se, quod scilicet et tibi crimini datum iri pecuniam accepisse, neque de vero archipirata summisse supplicium, ideo securi non percussisse: domi esse apud sese archipiratam dixit duos. O clementiam populi Romani seu potius patientiam miram, ac singularem! Civem Rom. securi esse percussum Annius eques Rom. dicit: taces archipiratam negat: fateris fit in eo gemitus omnium, & clamor, cum tamen a præfenti supplicio tuo se continuit populus Rom. & repessit, & salutis tuæ ratione iudicium severitati reservavit. Qui sciebas tibi crimini datum iri? quamobrem sciebas? quamobrem etiam suspicabare? inimicum habebas neminem, si haberes; tamen non ita viteras, ut *metum iudicii* propositum habere deberes. An te, id quod fieri solet, conscientia timidum, suspiciosumque faciebat? Qui agitur, cum esses cum imperio, jam tum iudicium, & crimen horrebas: reus cum tot testibus coarguere. potes, de damnatione dubitasti? Verum, si crimen hoc metuebas, nequis ab te suppositum esse diceret, qui pro archipirata securi feriretur: utrum tandem tibi ad defensionem firmius fore potuisti, in iudicio coactus, atque efflagiatu meo, producere ad ignotos tanto post eum, quem archipiratam esse diceres: an recenti re, Syracusis, apud notos, inspestante Sicilia panè tota, securi ferire? vide, quid intersit, utrum faciendum fuerit. In illo reprehensio nulla esse potuit. hic defensio nulla est. Itaque illud semper *omnes fecerunt*: hoc 3 quis ante te, quis præter te fecerit, quæro. Piratam vivum tenuisti. Quem ad finem? dum cum imperio fuisti, quamobrem? quam ob causam? quo exemplo? cur tamdiu? cur inquam, civibus Romanis, quos pirata ceperat, securi statim percussis ipsis 76. piratis lucis usuram tam diuturnam dedisti? Verum esto: sit tibi illud liberum omne tempus, quod cum imperio fuisti, etiamne privatus? etiamne teus? etiamne pænè damnatus, hostium duces *privata in domo retinisti*? unum, alterum in mensa, propè annum denique, domi tuae pirata, à quo tempore capti sunt, quoad per me licitum est,

fuerunt; hoc est, quoad per M. Acilium Glabronem licitum est; qui postulante me, produci, atque in carcerem condi imperavit. Quod est huiusce rei ius? quæ consuetudo? quod *exemplum*? hostem acerrimum, atque infestissimum populi Romani seu potius communem hostem gentium, nationumque omnium, quisquam omnium mortalium privatus intra utilitatem domus suæ retinere poterit? Quid si pridie, quam à me tu coactus es confiteri, civibus Rom. securi percussis prædonum ducem vivere apud te habitare; si inquam, pridie domo tua profugisset, si aliquam manum contra populum Rom. facere potuisset, quid diceres? Apud me habitavit: mecum fuit: ego illum ad iudicium meum, quod facilius crimen inimicorum diluere possem, vivum, atque incolumem referavi. Itane verò? tu tua pericula *communit periculo* defendes? tu supplicia, quæ debentur hostibus victis, ad tuum, non ad populi Rom. tempus confertes? populi Rom. hostis privatis custodiis asservabitur? At etiam qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces servant, ut, his per triumphum ductis, pulcherrimum *spēctaculum* fructumque victoriae populus Rom. percipere possit: tamen cum de foro in Capitolium cursum spectare incipiunt, illos ducti in carcerem iubent: idemque dies & victoribus imperii, & victis vitæ finem facit. Et nunc cuiusquam credo esse dubium, quin tu id commissurus non fueris præterquam cum statuisses, ut ais, tibi causam esse dicendam, ut ille archipirata non potius securi feriretur, quam, quod erat ante oculos positum *in periculo* videretur. Si enim esset mortuus, tu, qui crimen a te metuisse, quæro, cui probares? cum contaret, istum Syracusis ab nullo vivum esse archipiratam ab omnibus desideratum cum dubitare nemo, quin abs te pecunia liberatus esset, cum vulgò loquerentur *suppositum* in eius locum, quem pro illo probare velles: cum tute factus esses, te id crimen tanto ante metuisse: si eum diceres esse mortuum, quæ te audiret? nunc, cum vivum istum nescio quem produces, tamenne id credi voles? Quid si aufugisset? si vincula rupisset, ita, ut Nicæ ille, nobilissimus pirata fecit, quem P. Servilius, qua felicitate ceperat, eadem recuperavit? quid diceres? Verum hoc erat, si ille semel verus archipirata securi percussus esset, pecuniam illam non haberes, si hic salus esset mortuus, aut profugisset, non esse difficile alium in suppositi locum *supponere*. Plura dixi, quam volui, de illo archipirata: & tamen ea, quæ certissima sunt huius criminis argumenta, prætermisi. Volo enim mihi totum esse crimen hoc integrum, est certus locus, certa lex, certum tribunal, quod hoc referretur. Hac tanta præda auctus, mancipiis, argento, 80. veste læcupleatus, nihilo diligentior ad classem orandam, milites revocandos, alendosque esse cœpit: cum ea res non solum provincie salutem, verum etiam ipsi prædæ esse posset. Nam ætate summa, quo tempore ceteri prætores *obire provinciam*, & concursare consueverunt, aut etiam in tanto prædonum metu, & periculo ipsi navigare: eo tempore ad luxuriam, libidinesque suas, domo sua regia, quæ regis Hieronis fuit, qua prætores uti solent, contentus non fuit, tabernacula, quemadmodum consueverat temporibus æstivis, quod antea jam demonstravi, carbaleis intenta velis, collocari iussit in litore: quod est litus in insula Syracusis post Arethuse fontem, propter ipsum introitum, atque ostium portus, amœno sanè, & ab arbitrio remoto loco, hic dies æstivos sexaginta prætor populi Rom. custos, de- 81. fensorque provincie, sic vixit, ut *multibrevia* quotidie *convivia* essent; vir accumberet nemo, præter ipsum, & prætextatum filium, tamen sine exceptione dixeram, vivum,

Z

vium,

1. *Aut aliquam aliam ob causam.* Est à veteri libro Horomani. Vox enim aliam prius dicitur.
2. *Cum in civis Romani.* Liber Cujac. *civem Rom.* quod se tuetur illo infra mox, *civem Rom. sicum esse permissum.*
3. *Quæ ante te, quis præter te fecerit.* Cujac. non habet illud quæ:

unde putabat Guelmius rescribi posse, quæ ante te præter te fuerit, verum alterum videram argutus.
4. *Et concursare.* Lambini editio, *circumcursare.* sed alterum iterum habuimus supra cap. ix. p.

virum, cum isti essent, neminem fuisse. Nonnumquam etiam libertus Timarchides adhibebatur. mulieres autem nuptæ nobiles, præter unam mimi Iridori filiam, quam ille, propter amorem, ab Rhodio tibicine abduxerat, Pippa que dam, uxor Alcibiadis Syracusani: de qua muliere *Plutarchi versus*, qui in istius cupiditatem facti sunt, tota Sicilia celebrantur. Erat & Nice, facie eximia, ut prædicatur, uxor Cleomenis Syracusani. hanc Cleomenes vir amabat: verum tamen huius libidini *adversari* nec poterat, nec audebat: & simul ab isto donis, beneficiisque plurimis devinciebatur. Illo autem tempore ille, tametsi ea est hominis impudentia, quam nostis, ipse tamen, cum vir esset Syracusis, uxorem ejus parum poterat animo soluto, ac libero & tot in acta dies secum habere. Itaque excogitat rem singularem, naveis, quibus legatus præferat, Cleomeni tradit: classi populi Romani Cleomenem Syracusanum præesse jubet, atque imperat. Hoc eò facit, ut ille non solum abesset à domo tum, cum navigaret: sed etiam *libenter* cum magno honore, beneficioque abesset: ipse autem, remoto, atque ablegato viro, non libitius, quam antè (quis enim unquam istius libidini obstitit?) sed paulo solutior tamen animo secum illam haberet, si non tamquam virum, at tamquam *amiculum* removisset. Accipit naveis sociorum, atque amicorum Cleomenes Syracusanus. Quid primum aut accuserem, aut querar, iudices? *Siculis homini*, legati, quaestoris, prætoris denique potestatem, honorem, auctoritatem dari? Si te impediabat ista convivorum, mulierumque occupatio: ubi quaestores? ubi legati? ubi ternis denariis astutiatum frumentum? ubi muli? ubi tabernacula? ubi tot, tantaque ornamenta magistratibus, & legatis à senatu, populoque Rom. permissa, & data? denique ubi præfecti, & tribuni tui? Si *civis Rom.* dignus isto negotio nemo fuit, quid civitates, quæ in amicitia, fideque populi Rom. perpetuò manserant? ubi Segestana? ubi Centuripina civitas, quæ tum officiis fide, veritate, tum etiam cognatione populi Rom. nomen attingunt? O dii immortales! quid, si harum ipsarum civitatum militibus, navibus, navarchis, Syracusanus Cleomenes iustus est imperare? non omnis *homo* ab isto dignitatis, æquitatis, officii, sublati est? Equod in Sicilia bellum gessimus, quin Centuripinis sociis, Syracusanis hostibus uteremur? atque hæc omnia ad memoriam veteris statis, non ad contumeliam civitatis referri volo. Ita que ille vir clarissimus, summusque imperator, M. Marcellus, cuius virtute captæ, misericordia conservatæ sunt Syracusæ, habitare in ea parte urbis, quæ insula est, Syracusanum neminem voluit. Hodie, inquam, Syracusanum in ea parte habitare non licet. est enim locus, quem *vel pauci possunt defendere*. Committere igitur eum non fidelissimis hominibus noluit: simul quòd ab illa parte urbis navibus aditus ex alto est. Quamobrem, qui nostris exercitus sæpe exclu-

85. serant, iis claustra loci committenda non existimavit. Vide quid interfit inter tuam libidinem, majorumque auctoritatem: inter amorem, furorè que tuum, & illorum consilium, atque prudentiam. Illi aditum litoris Syracusanis ademerunt: tu maritimum imperium concessisti. Illi habitare in eo loco Syracusanum, quo naves accedere possent noluerunt: tu classi, & navibus Syracusanum præesse voluisti. quibus illi urbis suæ partem ademerunt, iis tu nostri imperii partem dedisti: & quorum sociorum opera Syracusani nobis dicto audientes sunt, eos Syracusanis *dicto audientis*

86. esse iussisti. 2. Egre litur Centuripina quadremis Cleomenes & portu: sequitur Segestana navis, Tindaritana Herbitensis, Heraclensis, Apolloniensis, Haluntina, præclara

classis in speciem: sed inops, & infirma, propter dimissionem propugnatorum, atque remigum. Tamdiu in imperio suo classem iste prætor diligens vidit, quamdiu convivium ejus flagitiosissimum prætervecta est. ipse autem, qui visus multis diebus non esset, tum te tamen in conspectum navis paulisper dedit. Stetit soleatus prætor populi Romani cum pallio purpureo, tunicaque talari, *multercula nuda* in litore. Jam hoc ipso istum vestitu Siculi, civelque Romani permulti sæpe viderunt. Posteaquam paulum protracta classis est, & Pachynum quinto die denique appulsa est: nautæ *fame coacti*, radices palmarum agrestium, quarum erat in illis locis, sicut in magna parte Sicilia, multitudo, colligebant, & his miseri, perditique alebantur. Cleomenes autem, qui alterum se Verrem cum luxuria, atque nequitia, tum etiam imperio, putaret: similiter totos dies, in litore tabernaculo posito, perpotabat. Ecce autem repente, ebrio Cleomene, esurientibus ceteris, nuntiatur piratarum naveis esse in portu Edisæ. nam ita is locus nominatur. nostra autem classis erat in portu Pachyni. Cleomenes autem, quòd erat terrestris prætidium non re, sed *nomine*, spectabat, iis militibus, quos ex loco deduxisset, explete se numerum naviarum, & remigum posse. Reperta est eadem istius hominis avarissimi ratio in prædidiis, quæ in classibus. nam erant perpauci reliqui, ceterique dimissi. Princeps Cleomenes in quadriremi Centuripina malum erigi, vela fieri, prædidi anchoras imperavit: & simul, ut se ceteri sequerentur, signum dari iussit. Hæc Centuripina navis erat incredibili celeritate velis nam scite isto prætore nemo poterat, & quæ quæque navis *remis* facere possent: est in hac quadriremi propter honorem, & gratiam Cleomenis minime multi remiges, & milites deerant. Evolarat jam è conspectu ferè fugiens quadriremis, cum etiam tunc ceteræ naves suo in loco moliebantur. Erat animus in reliquis, quamquam erant pauci, quoquo modo se se habebat, pugnare tamen se velle clamabant: & quòd *reliquarum virumque* famas fecerat, id ferè potissimum redde- re volebant. Quòd si Cleomenes non tanto ante fugisset, aliqua ad resistendum ratio fuisset. erat enim sola illa navis constrata, & ita magna, ut propugnaculo ceteris posset esse, quæ, si in prædonum pugna versaretur, urbis insular habere inter illos piraticos myoparones videretur: sed tunc inopes relicti à duce, præfectoque classis, eundem necessariò cutum tenere cœperunt. Pelorum versus, ut ipse Cleomenes, *ita ceteri* navigabant. neque hi tamen tam prædonum tugiebant impetum, quàm imperatorem sequerentur. Tum ut quisque in fuga postremus ita periculo princeps erat, postremam enim quamque; namem piratæ primam adoriebantur. ita prima Haluntinorum navis capitur, cui præerat Haluntinus, homo nobilis, Philarchus: quem ab istis prædonibus Locrenses postea *publicè redemerunt*: ex quo vos priore actione jurato rem omnem, causamque cognovistis, deinde Apolloniensis navis capitur, & ejus præfectus Anthropinus occiditur. Hæc dum aguntur, interea Cleomenes jam ad Pelosii litus pervenerat: jam se in terram è navi ejecerat, quadrirememque in salto fluctuantem reliquerat. Reliqui præfecti navium, cum in terram imperator *exisset*, cum ipsi neque repugnare, neque mari effugere ullo modo possent, appulsi ad Pelorum navibus, Cleomenem periecuti sunt. Tunc prædonum dux Heraclæo, repente, præter spem, non sua virtute, sed istius avaritia, nequitiaque victor, classem pulcherissimam populi Romani in litus expulsam & ejectam, cum primum ad vesperasceret, insulam *mañ* incendique iussit. O tempus miserum, a quo ac-

1. *Tertio ab illa die, secum habere.* Horomanus, negabat se sensum videre, nisi forte corrigamus, *tertio in illa die*: invenisse, veluti ostendit Muretus l. 1. Var. lect. cap. 3. Gualterius super vacua *vita vox* *stom.* etiam minus venisse, mea quidem opinione.

2. *Egre litur Centuripina quadremis.* Cujus. *Egre litur in Centurip.* forsan

non inopere.

3. *Quid quaque navis remis facere possent.* Tambino olet glossam vocabuli *facere*, nihil in hi minus, item Gualterio.

4. *Cum primum ad vesperasceret.* Item codex, *post vesperasceret*, probumque videtur.

acerbum provincie Sicilia? o casum illum multis innocentibus calamitosum, atque funestum? o istius nequitiam, ac turpitudinem singularem? Una, atque eadem nox erat, qua prator amoris turpissimi flamma, ac classis populi Rom. pradonum incendio conflagrabat. Afferunt nocte in tempesta gravis huiusce mali nuntius Syracusas: curritur ad pratorium, quo istum est convivio illo pracloro redixerant paullo ante mulieres cum cantu, atque symphonia. Cleomenes, quamquam nox erat, tamen in publico esse non audebat: cludit se domi: neque aderat uxor, qua consolari hominem in malis posset. Hujus autem praclari imperatoris ita erat severa domi disciplina, ut in re tanta, in tam grata mentio nemo admitteretur: nemo esset, qui auderet aut dormientem excitare, aut interpellare vigilantem. Jam verò, re ab omnibus cognita, concurfabat urbe tota maxima multitudo. non enim, sicut antea consuetudo erat, pradonum adventum significabat ignis et spreta sublati, aut tumulto, sed flamma ex ipso incendio navium & calamitatem acceptam, & periculum reliquum nuntiabat. Cum prator quaereretur; & constaret, ei neminem nuntiasse: fit ad domum ejus cum clamore concursus, atque impetus.

94 Tum iste excitatus exit: audit rem omnem ex Timarchide: sagum sumit. Lucebat jam ferè: procedit in medium, vini, somni, stupri plenus. Excipitur ab omnibus ejusmodi clamore, ut ei Lampfaceni periculi similitudo versaretur ante oculos. hoc etiam majus hoc videbatur, quòd in odio simili multitudo hominum hac erat maxima. 1. Tum istius acta commemorabantur: tum flagitiosa illa convivia: tum appellabantur à multitudine mulieres nominatim; tum quaerebatur ex ipso palam, tot dies continuos, per quos numquam visus esset, ubi fuisset, quid egisset? tum imperator ab isto praepositus Cleomenes flagitabatur: neque quidquam propius est factum, quam ut illud Uticens exemplum de Hadriano, transferretur Syracusas, ut duo seplera duorum pratorum improborum, duabusque in provinciis constituerentur. verum habita est à multitudine ratio temporis, habita est tumultus, habita etiam dignitas, estimationisque communis, quòd is est conventus Syracusis civium Romanorum, ut non modò illa provincia, verum etiam hac repub. dignissimum existimetur. Confirmant ipsi se, cum is etiam tum semisomnis stuperet: arma capiunt: totum forum, atque insulam, quæ est urbis magna pars, complent. Unam illam solam noctem pradones ad Pelorum commorati, cum flumantibus etiam nostras naveis reliquissent, accedere incipiunt ad Syracusas. Qui videlicet saepe audissent, nihil esse pulchrius, quam Syracularum moenia, ac portus. statuerant, sese, si ea Verre prator non

96 vidissent, nunquam esse visuros. Ac primò ad illa æstiva pratoris accedunt, ipsam illam ad partem litoris, ubi iste per eos dies, tabernaculis positis castra luxuriz collocarat. quem postea quàm inanem locum offenderunt, & pratorrem commovisse ex eo loco castra senserunt: statim sine ullo metu in portum ipsam penetrare coeperunt. Cum in portum dico, iudices, (explanandum est enim diligentius, eorum causa, qui locum ignorant) in urbem dico, atque in urbis intinam partem venisse piratas. non enim portu illud oppidum clauditur, sed urbe portus ipse cingitur; & concluditur: non ut alluantur à mari moenia extrema, sed influat in urbis sinum portus. Hic, te pratore, Hecacleo archipirata cum quatuor myoparonibus parvis ad arbitrium suum navigavit. Prò, dii immortales: piraticus myoparon, cum imperium populi Romani nomen, ac fasces essent Syracusis, usque ad forum, & ad omnes urbis crepidines accessit: quo neque Karthaginensium gloriosissimæ classes,

cum mari plurimum poterant, multis bellis saepe conata, umquam adspirare potuerunt: neque populi Romani invicta ante te pratorum gloria illa navalis, umquam tunc Panis, Siciliensibusque bellis penetrare potuit: qui locus ejusmodi est, ut ante Syracusani in moenibus suis, in urbe, in foro hostem armatum, ac victorem, quàm in portu ullam hostium navem viderent. hic, te pratore, pradonum navicularum pervagatae sunt, quò Atheniensium classis sola post hominum memoriam ceteris navibus, vi, ac multitudine invicta sit: quæ in eo ipso portu, loci ipsius, portusque natura, victa, atque superata est. hic primum opes illius civitatis victæ comminutæ, depressæque sunt: in hoc portu Atheniensium nobilitatis, imperii, gloriae naufragium factum existimatur. Eone pirata penetravit, quò simul atque adisset, non modò à latere, sed etiam à tergo magnam partem urbis relinqueret? Insulam totam pratervectus est: quæ est urbis magna pars Syracusis suo nomine, ac moenibus. quò in loco majores (ut ante dixi) Syracusanum quemquam habitare veterunt: quòd, qui illam partem urbis tenerent, in eorum potestatem portum futurum intelligebant. At quemadmodum est pervagatus radices palmarum agrestium, quas in nostris navibus invenerant, jaciebant, ut omnes istius improbitatem, & calamitatem Siciliae possent cognoscere. Siculo sine milites? arotorumne liberos? quorum patres tantum labore suo frumenti exarabant, ut populo Rototique Italia suppeditare possent, eosne in insula Cereris natos, ubi primum fruges invento esse dicuntur, eo cibo esse usos, à quo majores eorum ceteros quoque, frugibus inventis, removerunt? Te pratore, Siculi milites palmarum stirpibus, pradones Siculo frumento alebantur. O spectaculum miserum, atque acerbum! ludibrio esse urbis gloriam, & populi Romani nomen; 2. hominum conventum, atque multitudinem: piratico myoparone, in portu Syracusano de classe populi Romani triumphum agere piratarum; cum pratoris nequissimi inertissimique oculos pradonum remi respergerent? Postea quàm è portu pirata non metu aliquo accessit, sed satietate exierat: tum coeperunt quaerere homines causam illustantæ calamitatis. dicere omnes & palam disputare, minimè esse mirandum, si, militibus, remigibusque desmissis, reliquis egestate, & fame perditis, pratore tot dies cum multiculis perpotante, tanta ignominia, & calamitas esset accepta. Hæc autem istius vituperatio, atque infamia confirmabatur eorum sermone, qui à suis civitatibus illis navibus praepositi fuerant: qui ex illo numero reliqui Syracusas, classe amissa refugerant. Dicebant, quos ex sua quisque navi missos sciret esse. Res erat clara: neque solum argumentis, sed etiam certis rebus istius audacia tenebatur. Homo certior sit, agi nihil in foro, & conventu tota die, nisi hoc quaeri à navarchis, quemadmodum classis sit amissa, illos respondere, & docere unumquemque, missione remigum, fame reliquorum, Cleomenis timore, & fuga. Quod posteaquam iste cognovit, hanc rationem habere coepit, causam sibi dicendam esse statuerat jam ante, quàm hoc usu veniret, ita ut ipsum priore actione dicere audistis. videbat, illis navarchis rebus, tantum hoc crimen sustinere se nullo modo posse. consilium capit primò tultum, verum tamen clemens. Cleomenem, & navarchos ad se vocari jubet. veniunt, accusat eos, quòd huiusmodi de se sermones habuerint: rogat, ut id facere desistant, & in sua quisque navi dicat se tantum habuisse nautarum, quantum oportuerit, neque quemquam esse dimissum. illi enim verò se ostendunt, quòd vellet, esse facturos. Iste non procrastinat: advocat amicos statim: quaerit ex his singularem quot quisque navitas habuerit, respondit unusquisque,

1. Tum istius acta commemorabantur. Memmius Errius conjiciebat commemorabatur, ut loquatur de anteo illo litore probo. dispici enim ita quater repetit voces eadem terminatione, quæ suavis exprimebatur per infinitivum.

2. Hominum conventum atque multitudinem. Secutus sum hunc codicem Cujacii, expressis quæ id quod & antea Lambinus, nam vulgata lectio, hom. conventum atque multitudinem, inficere.

ut erat præceptum. Iste in tabulas refert: *obsequat signis amicorum*, providens homo: ut contra hoc crimen, si quando opus esset, hac videlicet testificatione uteretur. Derisum credo esse hominem amentem à suis consiliariis, & admonitum, hæc ei tabulas nihil profuturas: etiam plus ex nimia prætoris diligentia suspitionis in eo crimine futurum. Jam iste erat hac stultitia multis in rebus utus, ut publicè quoque, quæ vellet, in civitatum litteris & *solis*, & *referti* juberet: quæ omnia nunc intelligit sibi nihil prodesse, postea quàm certis literis, testibus, auctoritatibusque convincitur. Ubi hoc videt, illorum confessionem, testificationem suam, tabulas sibi nullo adjumento futuras: inquit consilium, non improbi prætoris (nam id quidem esset ferendum) sed importuni, atque *amentis tyranni*, statuit, si hoc crimen extenuare vellet (nam omnino tolli posse non arbitrabatur) navarchos omnes, testis sui sceleris, vita esse privandos. Occurrebat illa ratio: quid Cleomene fiet? poterone animadvertere in eos, quos *dicit audentes* esse jussu missum facere eum cui imperium, potestatemque permisi? poterone eos afficere supplicio, qui Cleomenem secuti sunt: ignoscere Cleomeni, qui secum fugere, & se consequi jussit? poterone in eos esse vehementis, qui naveis inanis non modo habuerant, sed etiam apertas: in eum dissolutus, qui solus habuerit contritam navem, & minus exinanitam? perat Cleomene una. *Ubi fides?* ubi execrationes? ubi dextra, complexusque? ubi illud contubernium muliebris militiæ in illo delicatissimo litore? fieri nullo modo poterat, quin Cleomeni parceretur. Cleomenem vocat, dicit ei, se statuisse animadvertere in omnes navarchos: ita sui periculi rationes ferre, ac postulare. Tibi uni parcam, & totius istius culpa crimen, vituperationemque potius suscipiam, quam aut in te sic crudelis? aut tot, tam graves testis vivos, incolumem, que esse patiar. Agit gratias Cleomene, approbat consilium: dicit, ita fieri oportere. Admonet tamen illud, quod istum fugerat, in Phalarum Centuripinum, navarchum, non posse animadverti, propterea quod secum fuisset unà in Centuripina quadriga. Quid ergo? iste homo ex ejusmodi civitate adclebens nobilissimus, testis relinquetur? *In presentia*, inquit Cleomene, quoniam ita necesse est: sed post aliquid videbimus, ne iste nobis obstat possit. Hæc postea quam acta, & constituta sunt, procedit iste repente prætorio, inflammatus scelere, furore, crudelitate, in forum venit: navarchos vocari jubet. Qui nihil metuerent, nihil suspicarentur statim accurrunt. Iste hominibus miseris, innocentibusque injici catenas imperat. Implorare illi fidem populi Romani, & quare id faceret, rogare. Tunc iste hoc causa dicit, quod classem prædonibus prodidisset. Est clamor, & admiratio populi, tantam esse in homine impudentiam, atque audaciam, ut a iis causam calamitatis attribueret, quæ omnis propter avaritiam ipsius accidisset: aut, cum ipse prædonum focus putaretur, aliis præditionis crimen inferret. deinde, hoc quintodecimo die crimen esse natum, postquam in classis esset amissa. Cum hæc fierent quærebatur ubi esset Cleomene? non quod illum ipsum, ejusmodi esset, quisquam supplicio, propter illud incommodum, dignum putaret, nam quid Cleomene facere potuit? (non enim possum quemquam insimulare falso) quid, inquam, ma-

gnopere Cleomene facere potuit, istius avaritia navibus exinanitis? atque eum vident sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiariter, ut solitus erat, insurrare. Tum vero omnibus indignissimum visum est, homines honestissimos, electos ex suis civitatibus, in ferrum, atque in vincula coniectos: Cleomenem propter flagitiorum, ac turpitudinis societatem, familiarissimum esse prætoris. Apponitur hinc tamen accusator Nævius Turpio quidam, qui, C. Sacerdote prætoris, injuriarum damnatus est, homo bene appositus ad istius audaciam: quem iste in decumis, in rebus capitalibus, in omni calumpnia, præcursores habere solebat, & emissarium. Veniunt Syracusæ parentes, propinque miserorum adolescentium, hoc repente calamitatis suæ commoti nuntio: vinclos adspiciunt catenis liberos suos, cum istius avaritiæ poenam collo, & cervicibus suis sustinerent adsunt, defendunt, proclamant: fidem tuam, quæ nusquam erat, nec unquam fuit, implorant. Pater aderat Dextio Tindaritanus, homo nobilissimus, hospes tuus: cuius tu domi fueras, quem hospitem appellaras, eum cum illa auctoritate, & misera videres præditum, non te ejus lacrymæ, non senectus, non hospitii jus, atque nomen à scelere aliquam ad partem humanitatis revocare potuit. Sed quid ego *hospiti jura* in hac tam immani bellua commoro? qui Stenium Thermitanum, hospitem suum, cuius domi per hospitium exhaustus, & exinanivit, absentem in reos retulerit, causa indicta, capite damnarit: ab eo nunc hospitiorum jura, atque officia quæramus? cum homine enim crudeli nobis res est, an cum fera, atque immani bellua? te patris lacrymæ de innocenti filii periculo non movebant? cum patrem domi reliquisses: filium tecum haberes: te neque præsens filius de liberorum caritate, neque absens pater de indulgentia patria comonebat? Catenas habebat hospes tuus Aristeus, Dexionis filius, quid ita? Prodidit classem, & quod ob præmium? deseruerat exercitum, quod Cleomene? ignavus fuerat. At eum tu ob *virum* corona aurea donaras. Dimiserat nautas tu ab omnibus mercedem missionis acceperas. Alter patens ex altera parte erat Herbitensis Ebulida, homo domi suæ clarus, & nobilissimus, qui, quia Cleomenem in defendendo filio laxerat, nudus parè est destitutus. Quid erat autem, quod quisquam diceret, aut defenderet? Cleomenem nominare non licet. At *causa cogit*. Moriete, si appellaris, numquam enim iste est cuiquam mediocriter minatus. *At venies non erant*. Prætoris tu accusas? frange cervicem. Si neque prætoris, neque prætoris æmulam appellare licebit, cum in his duobus tota causa sit: *quid futurum est?* Dicit etiam causam Heraclius Segestanus, homo domi suæ summo loco natus. Audire, ut vestra humanitas postulat, judices, audietis enim de magnis incommodis, injuriisque sociorum. Hunc scitote fuisse Heraclium in ea causa; qui propter gravem morbum oculorum tum non navigavit, & jussu ejus, qui potestatem habuit, cum comætu, Syracusis remanserit, iste certè neque prodidit classem, neque metu perterritus fugit, neque exercitum deseruit. Etenim tunc esset hoc animadvertendum, cum classis Syracusis proficiscebatur. Is tamen in eadem causa fuit, quasi esset in aliquo manifesto scelere deprehensus: in quem ne falso quidem causa conteri criminis potuit. Fuit in illis navarchis Heraclienis quidam

1. Implorare illi fidem populi Romani. Placet Gualterio quod erat in Cujacii, fidem prætoris. sic & cap. 42. Pr. *scilicet* quem quævisquam erat, implorant. & vero edictio prima, item Pal. sec. expresserunt litud per pop. Roman. hæreo tamen, hæreo.
2. *Est clamor, & admiratio.* Tentant nonnulli, *admiratione*. Sultè. *murmur*. ibi supervacuè *subi clamor*.
3. *Prædonum facinus, putaretur.* Malebat Gualterius & n. ff. Lamb. & Cujac. *scilicet* arbitraretur, *παραπλοῖς*. Sic infra pro Murena: *denique bellum insensibilem arbitraretur*, ubi male Lambinus *arbitraretur*.
4. *Causæ modi esset.* Pro *causæ* quæ modi, ut alibi aliquoties, malebat Lambinus P. Manutius *causæ* *modi*.

5. *Cum illa auctoritate & misera videres præditum.* Lambinus necio quæ interponit simpliciter Gualterius, qui quod Cujacianus non haberet copulam, dicit: *Cum illa auctoritate & misera videres præditum, tu*, inquit, Verres, cum hospitem tuum videres & auctoritate prætoris esses, videres, inquam, hospitem tuum misera perditum.
6. *Quid ob præmium deseruerat exercitum, &c.* Cujacii liber non admittit vocem *exercitum*, quod rejicit quidem Lambinus, sed non Gualterius, ut subintelligatur *classem*.

7. *Cum comætu Syracusis manserit.* Est à veteri libro Hotom. nam nollit sanè & Cujac. item antiq. typis formati, in *comætu*.

quidam Furius (nam habent illi nonnulla hujusmodi Latina nomina) homo, quamdiu vixit, domi suæ, non solum post mortem, tota Sicilia clarus, & nobilis. in quo homine tantum animi fuit, non solum ut istum liberè læderet; nam id quidem, *quoniam moriendum videbat*, sine periculo se facere intelligebat: verum, morte propolita, cum lacrymans in carcere mater nocteis diesque assideret, defensionem causæ suæ scripsit: quam nunc nemo est in Sicilia, *quam habeat, quam legat*, quin tui sceleris, & crudelitatis ex illa oratione commonefiat. in quo docet, quot à civitate sua nautas acceperit: quot, & quanti, quemque dimiserit: quot secum habuerit: item de ceteris navibus dicit: quæ cum apud te diceret, virgis oculi verberabantur. Ille morte propolita, facile dolorem corporis patiebatur. clamabat, id quod scriptum reliquit. **FACINVS ERSE INDI- GNUM**, plus impudicissimæ mulieris apud te de Cleomene salute, quam de sua vita lacrymas matris valeat. deinde etiam illud video esse dictum, quòd, si rectè vos populus Romanus cognovit, non falso ille jam in ipsa morte de vobis prædicavit: **NON POSSE VERREM TESTEIS INTER- FICIENDO, CRIMINA SVA EXTINGVERE** graviozem apud sapientis iudices se fore ab inferis testem, quam si vivus in iudicium produceretur: tum, avaritiæ solum, si viveret: nunc, cum ita effret necatus, sceleris, audaciz, crudelitatis testem fore. Jam illa præclara, **NON TESTIVM MODO** catervas, cum tua res ageretur, sed à diis manibus innocentium pœnas, & sceleratorumque furias in tuum iudicium esse venturas: sese ideo leviozem casum suum fingere, quòd jam antè aciem securium tuarum, Sestique, tui carnificis, vultum, & manum vidisset, cum in conventu civium R. iussu tuo securi cives R. feriretur. Ne multa, iudices, & libertate, quam vos sociis dedistis, hac ille in acerbissimo supplicio miserimæ servitutis abusus est. Condemnat omneis de consilii sententia. tamen neque iste in tanta re, tot hominum, totque civium causa, P. Vettium ad se arcessit, quæstorem suum, cuius consilio ureretur: neque P. Cervium, talem virum, legatum, qui, quia legatus, isto prætorè, in Sicilia fuit, primus ab isto *iudex reus est*: sed de latronum, hoc est, de comitum suorum sententia condemnat omneis. Hic cuncti Siculi, fidelissimi, atque antiquissimi socii, plurimis affecti beneficiis à majoribus nostris, graviter commoventur, & de suis periculis, & fortunisque omnibus pertimescunt. Illam clementiam, mansuetudinemque nostrii imperii in tantam crudelitatem, inhumanitatemque esse *conversam*? condemnari tot homines uno tempore, nullo crimine? defensionem suorum furto- rum prætorè improbum ex indignissima morte innocen- tium querere? Nihil addi jam videtur, iudices, ad hanc improbitatem, amentiam, crudelitatemque posse. & rectè nihil videtur. nam si cum illorum improbitate certet, lon- ge omneis, multumque superabit. sed secum ipse certat: ad agit, ut semper superius suum facinus novo scelere vincat. Phalargum Centuripinum dixit exceptum esse à Cleomene, quòd in ejus quadrigem Cleomenes vectus es- set: tamen quia pertimuerat adolescens, quòd eandem suam causam videbat esse, quam illorum, qui innocentes peribant: ad hominem accedit Timarchides: à securi negat ei esse periculum: virgine ne caderetur, monet ut caveat. Ne multa, ipsum dicere adolescentem audistis, se ob hunc virgarum metum *pecuniam Timarchidi numerasse*. Lævia sunt hæc in hoc reo crimina. metum virgarum navarchus nobilissimæ civitatis pretio redemit: humanum, aliud, ne con-

demnaretur, pecuniam dedit: usitatum est, non vult populus Rom. obsoletis criminibus accusari Verrem: nova postulat, inaudita desiderat: non de prætorè Sicilia, sed de crudelissimo tyranno fieri iudicium arbitratur. Includuntur in carcerem condemnati: supplicium constituitur in illos: sumitur de miseris parentibus navarchorum: *prohibentur adire ad filios suos*: prohibentur liberis suis cibum, vestitumque ferre. Patres hi, quos videtis, jacebant in limine, matreque miseræ pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberum exclusæ: quæ nihil aliud arabant, nisi ut filiorum extremum *spiritum ora exciperent* sibi liceret. Aderat janitor carceris, carnifex prætoris: mors, terrorque sociorum, & civium, lictor Sestius: cui ex omni gemitu, doloreque *cæca merces* comparabatur. ut adeas, tantum dabis: ut cibum tibi intrò ferre liceat, tantum. nemo recusabat, quid, ut *uno istu securis afferam* mortem filio tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne sæpius feriat? ne cum sensu doloris aliquo, aut cruciatu spiritus auferatur? Etiam ob hanc causam pecunia lictori dabatur. O magnum, atque intolerandum dolorem! o gravem, acerbamque fortunam! non vitam liberum, sed mortis celebritatem pretio redimere cogebantur parentes. Atque ipsi etiam adolescentes, cum Sestio de eadem plaga, & de uno illo icu loquebantur. idque postremum parentis suos liberi orabant, ut levandi & cruciatu sui gratia lictori pecunia daretur. Multi, & graves dolores inventi parentibus, & propinquis: multi, verumtamen *mors sic extrema*, non erit. Est ne aliquid ultra, quòd progredi crudelitas possit? reperietur, nam, illorum liberi cum erunt securi percussis, ac necati, corpora feris objiciuntur. hoc si luctuosum est parenti, redimat pretio *sepeliendi potestatem*. Onasum Segestianum, hominem nobilem, dicere audistis, se ob sepulturam Heraclii navarchi pecuniam Timarchidi dinumerasse. Hoc ne possis dicere: *patres enim veniunt, amici filii, grati*. vir primarius, homo nobilissimus, dicit: neque de filio dicit. Jam hoc, quis tum fuit Syracusis, qui non audierit, quin sciat, hæc per Timarchidem pactiones sepulturæ cum vivis etiam illis esse factas? non palam cum Timarchide loquebantur? non omnes omnium propinqui adhibebantur? non palam vivorum funera locabantur? Quibus rebus omnibus actis, atque decisis, producantur è carcere, & deligantur ad palam. Quis tam fuit illo tempore durus, & ferreus, quis tam inhumanus, præter unum te, qui non illorum ætate, nobilitate, miseria commoveretur? ecquis fuit, quin lacrymaretur? quin ita calamitatem putaret illorum, ut fortunam tamen non alienam, periculum autem *commune* agi arbitraretur? Feriuntur securi, lætatis tu in omnium gemitu, & triumphas: testes avaritiæ tuæ gaudes esse sublato. Errabas, Verres, & vehementer errabas, cum te maculas furto- rum, & flagitiorum tuorum, sociorum innocentium *sanguine eluere* arbitrare: præceptis amentia ferebare, qui te existimares avaritiæ vulnera crudelitatis remediis posse sanare. Etenim quamquam illi sunt mortui sceleris tui testes, tamen eorum propinqui neque tibi, neque illis defunt: tamen ex illo ipso numero navarchorum aliqui vivunt, & adsunt: quos, ut mihi videtur, ab illorum innocentium poena fortuna ad hanc causam reservavit. Adest Philargus Haluntinus, qui, quia cum Cleomene non fugit, oppressus à prædonibus, & captus est: cui calamitas salutis fuit: qui, nisi captus à piratis esset, in hunc prædonem sociorum incidisset, dicit is pro testimonio, de missi ne nautarum, de fame, de Cleomenis fuga. Adest Centuripinus Phalargus in

Z. 3

amplif.

1. Sceleratorumque furias.] Liber Cujac. *scelere quamque furias*, vocat furias sceleratorum, quia delinaxæ sunt ideo, ut crucientur sceleratis.

2. Libertate quam vis etc. hoc ille.] Cujacii liber, *libertatem quam vis etc. hoc ille*, quod placet Gulielmo, nec displicebat etiam Lambino, est quoque in Pal. sec. *libertatem quam etc. hoc vis*, quod mihi potissimum factis facti. Adhuc heic est I. Igius vir.

3. Ferturque omnibus pertimescunt.] Mallet Gulielmus, *feruntur*

que commoventur. sicque serè loquitur noster, infra cap. 46. pr. ceterum incepti illi qui heic tentant illud *periculum* mutare in *perniciam*, pertimescebant enim Siculi magis de vita & sanguine, quam de pecuniis.

4. Cum Sestio de eadem plaga, etc.] Cujac. addidit *serè*, quod blandientis videtur, ut videlicet dixerit, *nosseri* Sestii, Gulielmus.

5. Cruciatu sui gratia, etc.] Malchæ delere gratia Gulielmus.

amplissima civitate, amplissimo loco natus. eadem dicit: nulla in re discrepat. Per deos immortales, iudices, quo tandem animo sedetis? aut hæc quemadmodum auditis? Utrum ego desipio, & plus quam satis opus est. 2. doleo in tanta calamitate, miseriamque sociorum? an vos quoque hic acerbissimas innocentium cruciatus, & moeror patri sensu doloris afficit? Ego enim cum Herbenientem, cum Heraclientem securi esse percussum dico, versatur mihi ante oculos indignitas calamitatis. Eorumque populorum civis, & eorumque agrorum alumnos, ex quibus maxima vis instrumenti quotannis plebi Romanae, illorum operis, ac laboribus quaritur, qui a parentibus, spe nostri imperii, nostræque aequitatis, suscepti, educati que sunt, ad C. Verres nefariam immanitatem, & ad ejus securam funestam esse servatos? Cum mihi Tindaritari illius venit in mentem, cum Segestani, tum jura simul civitatum, atque officia considero. quas urbes P. Africanus etiam ornandas esse spoliis hostium arbitratus est, eas C. Verres non solum illis ornamentis, sed etiam viris nobilissimis nefario scelere privavit. En quod Tindaritari libenter prædicent: NOS IN SEPTENDECI M populis Siciliae numeramur: nos semper in omnibus Punicis, Siciliensibusque bellis amicitiam, fidemque populi Romani secuti sumus: à nobis omnia populo Romano semper & belli adjumenta, & pacis ornamenta administrata sunt. Multum vero hæc his jura profuerunt in istius imperio, ac potestate. Vestros quondam navas contra Karthaginem Scipio duxit. at nunc naveis contra prædones panæ inaneis Cleomenes ducit. Vobiscum Africanus hostium spolia, & præmia laudis communicavit. at nunc per me spoliati, nave à prædonibus abducta, ipsi in hostium numero, locoque ducemini. Quid vero? illa Segestianorum non solum litteris tradita, neque commemorata verbis, sed multis officiis illorum usurpata, & comprobata cognatio, quos tandem fructus hujusce necessitudinis in istius imperio tulit? Nempe hoc fuit jure, iudices, ut ex sinu patris nobilissimus adolescens, & e complexu matris ereptus innocens filius, istius carnifici Sestio dederetur. Cui civitati majores nostri maximos agros, atque optimos concesserunt: quam immunem esse voluerunt: hæc tanta apud te cognitionis, fidelitatis, vetustatis auctoritate, ne hoc quidem juris obtinuit, ut unius honestissimi, atque innocentissimi civis mortem, & sanguinem deprecaretur. Quo confugient socii? quem implorabunt? 5. qua spe denique, ut vivere velint, tenebuntur, si vos eos dixeritis? 6. ad senatum venient, qui de Vetre supplicium sumat? non est usitatum, non lenitorium. ad populum Romanum confugient? facilis est causa populi. legem enim sociorum causa iussisse, & vos ei legi custodes, ac vindices præposuisse dicet. Hic locus est igitur unus, quod perfugiant: hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum: quod quidem nunc non ita confugiant, ut antea in suis repetendis rebus solebant. non argentum, non aurum, non vestem, non ornamenta, quæ ex urbibus, fanisque erepta sunt. metuunt homines imperiti, ne jam hæc populus Romanus concedat, & jam fieri velit. Patimur enim jam mul-

tos, & silemus, cum videamus, AD PAUCOS ROMINOS omneis omnium nationum pecunias pervenisse. quod eo magis ferre æquo animo, atque concedere videmur, quia nemo istorum dissimulat: nemo laborat, ut obicura sua cupiditas esse videatur. In urbe nostra pulcherrima, atque ornata, quod signum, quæ tabula picta est, quæ non ab hostibus vicis capta, atque opportata sit? At istorum vilis, sociorum fidelissimorum & plurimis, & pulcherrimis spoliis ornata, refertæque sunt. Ubi pecunias exterarum nationum esse arbitramini, quibus nunc omnes egent, cum Athenas, Pergamum, Cyzicum, Miletum, Chium, Samum, totam denique Asiam, Achajam, Graciam, Siciliam in paucis villis inclusis esse videatis? Sed hæc, ut dico, omnia jam loci vestri relinquunt, & negligunt, iudices. Ne publicè à populo Rom. spoliarentur, officiis, ac fide, providerunt. Paucorum cupiditati tum, cum oblitte non poterant, tamen sufficere aliquo modo poterant nunc verò jam adempta est non modo resistendi, verum etiam suppeditandi facultas. itaque res suas negligunt pecunias, quò nomine iudicium hoc appellatur, non repetunt: relinquunt, & negligunt. hoc jam ornata ad vos confugiunt, adspicite, adspicite, iudices, squalorem, sordis que locorum. Sthenius hic Thermitanus cum hoc capillo atque veste, domo sua tota exspoliata, mentionem tuorum furtorum non facit: sese ipsum abs te repetat, nihil amplius. totum enim tua libidine, & scelere ex sua patria, (in qua multis virtutibus, & beneficiis floruit princeps, iustissimi. Dexio hic, quem videtis, non quæ publicè Tindari. non quæ privatim tibi eripuit, sed unicum miser abs te filium optinuit, atque innocentissimum flagitat. non ex litibus astitatis tuis pecuniam domum: sed ex tua calamitate cineri, atque ossibus filii sui solatium vult aliquod reportare. Hic tam grandis natu Ebulida, hoc tantum, exacta ætate, laboris, itinertisq; suscepti, non ut aliquod ex suis bonis recuperaret; sed ut, quibus oculis cruentas cervices filii sui videret, iisdem te conatmatum videret. Si per L. Metellum licitum esset, iudices, matres illorum, uxores, foretoreque veniebant. quarum una, cum ego ad Heracliam noctu accederem, cum omnibus matronis ejus civitatis, & cum multis facibus mihi obviam venit, & ita, me suam salutem appellans, te tuum carnificem nominans, filii non en in plorans, mihi ad pedes misera jacuit, quasi ego excitare filium ejus ab inferis possem. Faciebant hoc idem in ceteris civitatibus grandes natu matres, & item parvuli liberi miserorum: quorum utrorumque ætas laborem, & industriam meam, fidem & misericordiam vestram requirebat. Itaque ad me, iudices, præter ceteras hæc querimoniam Sicilia detulit. lacrymis ego ad hoc, non gloria inductus accessi; ne falsa damnatio, ne carcer, ne catenæ, ne verbera, ne securus, ne cruciatus sociorum, ne sanguis innocentium, ne denique etiam ex sanguini corpora in ortuum, ne in ortorum parentum, ac propinquorum, magistratibus nostris quasi posset esse. Hunc ego si metum Siciliae, damnatione istius per vestram fidem & severitatem deiecero, iudices: satis officio meo, satis illorum voluntati, qui à me hoc perierunt

1. *Et plus quam satis opus est.* Ita omnes edd. & Pall. reperitque item in suis Lambinus, sed tamen expunxit illud ipse, neque admisit Paulus Manutius, abest Cujaciano.

2. *Disce in tanta calamitate.* Cujac. non habet præpositionem in, & poterat abesse.

3. *Eorumque agrorum alumnos.* Primum hæc vox visitur hoc loco, hæc tunc enim editis agrorum colunt, satis rustice, nostrum illud videtur fide Palatinorum duorum. sed & alluise Cujacianus, in quo alumnos.

4. *Ne hoc quidem jura obtinuit.* Vocula jura abest Cujaciano; neque lanè requiritur.

5. *Qua spe denique ut vivere velint tenebuntur.* Cujac. quas denique præter viros, vel tenebant, sunt fortè; qua se denique spe ut viros vel tenebant. Gulielmus.

6. *Ad senatum venient.* Cujac. Emendat Lambinus, venient. Gulielmus littera mutata, ad senatum venient. Sic pro Mutena: Quo se ma-

serveret? damnatio. pro Flacco: Quam implerem? Senamone.

7. *Relinquunt & negligunt. hic jam.* Tres voces, relinquunt & negligunt videntur repetitæ ex lineis præcedentibus. corè si abiciantur, non habet defuerit sententiæ, quæ non parum rigidaretur. si repetetur, habet, hic jam etc.

8. *Ex suis bonis recuperaret.* Verus editio ex hujus bonis recuperaret. Pall. recuperaret. Cujacianus, de suis bonis recuperaret: quod recepit Lambinus. recepta lectio habet, ex hujus bonis recuperaret.

9. *Disce in tanta calamitate.* Interpunctio solum à me est. nam illud sed, quod visitur in recepta lectio, abest libro Cujaciano: nec aliter voluit Brutus Lambinus Memmi consectoram admisit Gulielmus ita distinguebat legebatque; requirebat: itaque ad me, etc. detulit. lacrymis ego hæc, non gloria inductus accessi, sed etc. & vero Cujac. non habet illud ad hæc, sed ejus loco hæc.

12. verunt, factum esse arbitror. Quapropter si quem forte inveneris, qui hoc navale crimen conetur defendere, is ita defendat: illa communia, quæ ad causam nihil pertinent, prætermittat; me culpam fortuna assignare, calamitatem crimini dare: me amissionem classis objicere: t cum **MULTI VIRI FORTE** in communi, incertoque periculo belli, & terra, & mari sæpe offenderint. Nullam tibi objicio fortunam, nihil est, quodd ceterorum res minus commodè gestas proferas: nihil est, quodd multorum naufragia fortunæ colligas, ego *navem inane* fuisse dico: remiges, nautasque dimissos: reliquos stirpibus vixisse palmarum: præfuisse classis populi Rom. Siculum, perpetuò sociis, atque amicis Syracusanum: te illo tempore ipso, superioribusque diebus omnibus in litore cum mulierculis perpotasse dico: 13. harum rerum omnium auctores, testesque produco. Num tibi insultare in calamitate, num intercludere per fugium fortunæ, num casus bellicos exprobrare, aut objicere videtur? tametsi solent hi fortunam sibi objicere nolle, qui se fortunæ commiserunt, qui in ejus periculis sunt, ac varietate versati, istius quidem calamitatis tuæ fortuna particeps non fuit, homines enim *in prælio*, non in adventu, belli fortunam rentare, periclitari solent, in illa autem calamitate non Martem fuisse *communem*, sed Verrem possumus dicere. Quod si fortunam objici tibi non oportet, cur tu fortunam illorum innocentium veniam, ac locum non dedisti? 2. Etiam illud præcidas licet, quodd supplicium more majorum sumeris, securi que percussuris idcirco à me in crimen, & invidiam vocari. Non in supplicio crimen meum vertitur, non ego securi nego quemquam feriri debere: non ego *metum ex re militaris*, 3. non severitatem imperii, non poenam flagitii, tolli dico oportere, fateor non modò in socios, sed etiam in civeis, militesque nostros, perferri esse severe, ac vehementer vindicatum. Quare hæc quoque prætermittas licet. Ego culpam non in navarchis, sed in te fuisse demonstrò: pretio milites, remigesque dimisisse arguo. hoc navarchi reliqui dicunt: hoc Netherorum foderata civitas publicè dicit hoc Herbitenses, hoc Anestratini, hoc Ennenses, hoc Agrinenses, Tindaritani, Locrenses publicè dicunt: tuus denique testis, tuus imperator, tuus hospes Cleomenes hoc dicit, sese in terram esse egressum, uti Pachyno, è terrestri præsidio, milites colligeret, quos in navibus collocaret, quodd certè non fecisset, si *suorum numerum* naves haberent, ea est enim ratio instructarum, ornatarumque navium, ut non modò plures, sed ne singuli 13. quidem possint accedere. Dico præterea, illos ipsos reliquos nautas, fame, atque *inopia rerum omnium* confectos fuisse, ac perditos, dico, aut omnes extra culpam fuisse, aut, si uni attribuenda culpa sit, in eo maximam fuisse, qui optimam navem, plurimos nautas haberet, summum imperium obtineret: aut, si omnes in culpa fuerint, non oportuisse Cleomenem constitui spectatorem illorum mortis atque cruciatus. dico etiam, in illo supplicio *mercedem lacrymarum, mercedem vulneris, atque plagæ, mercedem fune-* 13. ris, ac sepulturæ constitui nefas fuisse. Quapropter si mihi respondere voles, hæc dicitò: **CLASSEM INSTRUCTAM**, atque ornata fuisse, nullum propugnatorem abfuisse, nullum vacuum transiit fuisse, remigum frumentariam esse suppeditatam, mentiri navarchos, mentiri tot. & tam graves civitates, mentiri etiam Siciliam totam: proditum te esse à Cleomene, qui se dixerit exisse in terram, ut Pachyno deduceret milites: *animum illi, non copias defuisse*: Cleomenem acerrimè pugnantem ab his relicum esse, at-

que desertum: *navium ob sepulturam datum nemini, quæ si dices, tenebere, sin alia dices: quæ à me dicto sunt, non refutabis. Hic tu etiam dicere audebis, Est in iudiciis ille familiaris meus, est paternus amicus ille? non, ut quisque maximè est, quicum tibi aliquid sit, 4. ita tui hujusmodi criminis maximè eum pudet? Paternus amicus est. Ipse pater si judicaret, per deos immortales, quid facere possis, cum tibi hæc diceret? Tu in provincia populi Romani prætor, cum tibi maritimum bellum esset administrandum, Mamertinis, ex fœdere quam deberent navem, per triennium remisisti; tibi apud eisdem privatim navis oneraria maxima publicè est ædificata: tu à civitatibus pecunias classis nomine coëgisti: tu pretio remiges, dimisisti: tu, cum navis esset à quaestore, & ab legato capta prædonum, archipiratum ab omnium oculis removisti: tu, qui cives Rom. esse dicerentur, qui à multis cognoscerentur, securi ferire potuisti: tu tuam domum piratas adducere, in iudicium archipiratum domo producere ausus es: tu in provincia tam splendida, apud socios fidelissimos, civeis Rom. honestissimos, in *metis*, periculoque provincie, dies continuos compluris in litore, conviviisque jactuisti: te per eos dies nemo domi tuæ *convenire*, nemo in foro videre potuit: tu sociorum, atque amicorum ad ea convivia matres familias adhibuisti: tu inter ejusmodi mulieres prætextatum tuum filium, nepotem meum, collocavisti: ut *atate maximè lubrica*, atque incertæ exempla nequitie parentis vita præberet: tu prætor in provincia cum tunica, pallioque purpureo visus es: tu propter amorem, libidinemque tuam, imperium navium legato populi Rom. ademisti, Syraculano tradidisti: tui milites in provincia Sicilia frugibus, frumentoque caruere: tua luxuria, atque avaritia classis populi Rom. à prædonibus capta, & incensa est: post Syraculas conditas, quem in portum nunquam hostis accesserat, in eo te prætor, primum *pirata navigaverunt*: neque hæc tot, tantaque decora dissimulatione tua, neque oblivione hominum, ac taciturnitate te gere voluisti: sed etiam navium præfectos sine ulla causa & de complexu parentum suorum, hospitum tuorum, ad mortem, cruciatumque rapuisti: neque in parentum luctu, atque lacrymis, te mei nominis commemoratio mitigavit: tibi hominum *innocentium sanguis* non modò voluptati, sed etiam *questui* fuit. Hæc si tibi tuus parens diceret, posses ab eo veniam petere? posses, ut tibi ignosceret, postulare? Satis est factum Siculis, satis officio, ac necessitudi- 13. ni, iudices, satis promisso nostro, ac recepto. Reliqua est ea causa, iudices, quæ non jam recepta, sed innata: neque delata ad me, sed in anima, sensuque meo penitus affixa, atque insita est: quæ non ad sociorum salutem, sed ad civium Romanorum, hoc est, ad *unsusque nostram* vitam, & sanguinem pertinet. In qua nolite à me, quasi dubium sit aliquid, argumenta, iudices, expectare. omnia, quæ dicam de supplicio civium Romanorum sic erunt clara & illustria, ut ad ea probanda totam Siciliam testem adhibere possim. Furo enim quidam, sceleris, & audacia omnes, istius effrenatum animum, importunamque naturam tanta oppressit amentia, ut numquam dubitaret in convenu palam supplicia, quæ in *convictos maleficus servos* constituta sunt, ea in civeis Romanos expromere. Virgis quam multos ceciderit, quid ego commemorem? Tantum brevissimè dico, iudices, nullum fuit omnino, isto prætor, in hoc genere discrimen. Itaque jam consuetudine ad corpora civium Romanorum etiam sine istius nutu ferebatur manus*

Z 4

ipfa

1. *Com multi viri fortes.* Gulielmus ex Cujaciano reponendum putabat, *multi a.* non prohibuerim.
2. *Etiam illud præcidas licet.* Est à Cujaciano, *vetustius in prælio præditi, quoniam odio & Pall. recentius præditi, incepte.*
3. *Non severitatem imperii.* Perperam Lambin. offendant *severitatem.*

4. *Ita tui hujusmodi criminis maximè eum pudet?* Ira & Victoriana, sed ve auctores & Pall. Ita et *hujusmodi criminis maximè eum pudet.* Cujacianus, ita et *in hujusmodi criminis eum maximè pudet?*

5. *De complexu parentum suorum, hospitum tuorum.* Est à Prisciani lib. VII. vulgata, *per utrum suorum, hospitumque tuorum.*

ipsa lictoris. Num potes hoc negare, Verres, in foro Lilybxi, maximo conventu, C. Servilium, civem Romanum in conventu Panormitano, veterem negotiatorem, ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram, virgis, & verberibus abjectum? aude hoc primum negare, si potes, nemo Lilybxi fuit, quin viderit: nemo in Sicilia, quin audierit. Plagis confectum dico à lictoribus tuis civem Romanum ante oculos tuos concidisse. Ob quam causam, dii immortales! tamen si injuriam facio communi causæ, & juri civitatis, quasi enim possit esse *illa causa*, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidat, ita quæro, quæ in Servilio causa fuerit. Ignoscite in hoc uno, iudices, in ceteris enim non magnopere causas requiram. Locutus erat *liberius* de istius improbitate, atque nequitia. Quod illi simulac renunciatum est: hominem jubet Lilybxum vadimonium Venerio sevo promittere. Promittit. Lilybxum venit, cogere eum coepit, cum ageret nemo, nemo postularet, nisi duobus millibus sponsonem facere cum lictore suo, N I F V R T I S Q V A B S T V M F A C E R E T. Recupetatores de cohorte sua dicit daturum. Servilium & reculare, & deprecari, ne iniquis iudicibus, nullo adversario, iudicium capitis in se constitueretur. Hæc cum maximè loqueretur, sex lictores eum circumstant valentissimi, & ad pulsandos, verberandosque homines exercitatissimi: cædunt acerrimè virgis: denique proximus lictor (de quo sæpe jam dixi) Sestius, converso bacillo, oculos misero tundere vehementissimè coepit. Itaque illi cum sanguis os, oculosque compleset: concidit: cum illi nihilo minus jacenti latera tunderentur, ut aliquando *spondere* se diceret. Sic ille affectus, illinc tum pro mortuo sublatis brevi postea est mortuus. Iste autem homo Venerius, & affluens omni lepore, & venustate, de bonis illius in æde Veneris argenteum Cupidinem posuit. Sic etiam fortunis hominum *abutebatur* ad nocturna vota cupiditatum suarum. Nam quid ego de ceteris civium Romanorum supplicis singillatim potius, quàm generatim, atque univèrse loquar? Carcer ille, qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ *Lautumia* vocantur, in istius istius animum, aut oculos offenderat, in Lautumias statim conjiciebatur. Indignum hoc video videri omnibus iudices: & id jam priore actione, cum hæc testes dicerent, intellexi. retineri enim putatis oportere jura libertatis non modo hic, ubi tribuni plebis sunt, ubi ceteri magistratus, ubi plenum forum iudiciorum, ubi senatus auctoritas, ubi existimatio populi Romani, & frequentia: sed ubicumque terrarum & gentium, violatum jus civium Romanorum sit, statutis id pertinere *ad communem causam libertatis*. & dignitatis. In externorum hominum, & maleficorum sceleratorumque, in prædonum, hostiumque custodias tantum numerum civium Romanorum includere ausus es? numquamne tibi iudicii, numquam concionis, numquam huius tantæ frequentæ, quæ nunc animo te iniquissimo, infestissimoque inueter, venit in mentem? numquam tibi populi Romani absentis dignitas, numquam species ipsa huiusmodi multitudinis, in oculis, animoque, versata est? numquam te in horum conspectum rediturum, numquam in forum populi Romani venturum, numquam *sub legum*, iudiciorum potestatem, casurum esse putasti? At quæ erat ista libido crudelitatis exercendæ? quæ tot scelerum suscipiendorum causa? nulla, iudices, præter prædandi novam, singularemque rationem. Nam ut illi, quos à poetis accepimus, sinus quosdam *obsidisse* maritimos, aut aliqua pro-

montoria, aut prærupta saxa tenuisse dicuntur, ut eos, qui essent appulli navigiis, interficere possent, sic iste in omnia maria infestus ex omnibus Sicilia partibus imminet. Quæcumque navis ex Asia, ex Syria; quæ Tyro, quæ Alexandria venerat, statim certis indiciibus, & custodibus tenebatur: vectores omnes in lautumias conjiciebantur: onera, atque merces in prætoriam dominum deferbantur: Versabatur in Sicilia longo intervallo alter, non Dionysius ille, nec Phalaris (tulit enim illa quondam insula multos, & crudeleis tyrannos) sed quoddam novum monstrum; 1 ex vetere illa immanitate, quæ in iisdem locis versata esse dicitur. non enim Charybdim tam infestam, neque Scyllam nautis, quàm istum in eodem freto fuisse arbitror, hoc etiam iste infestior, quod multo se pluribus, & majoribus *causibus* succinxerat. *Cyclops* alter, multo importunior, hic enim totam insulam obrinebat: ille Ætnam solam, & eam Siciliæ partem tenuisse dicitur. At quæ causa tum subijciebatur ab ipso, iudices, huius tam nefariæ crudelitatis? eadem, quæ nunc in defensione commemorabitur. Quicumque accesserant ad Siciliam paullo pleniore, eos *Servilianos* milites esse, atque à Dianio fugere dicebat. Illi ad deprecandum periculum proferebant, alii purpuram Tyriam; tus alii, atque odores, vestemque linteam; gemmas alii, & margaritas; vina nonnulli Græca, venaleiq; Asiaticos: ut intelligeretur ex mercibus, quibus ex locis navigarent non providerant, eas ipsas sibi *causas esse periculi*, quibus adjuventis se ad salutem uti arbitrabantur. Iste enim hæc eos ex piratarum societate adptos esse dicebat: ipsos in lautumias abduci imperabat: naveis eorum, atque onera diligenter asserenda curabat. His institutis cum completus jam mercatorum carcer esset, tum illa siebant, quæ L. Suetium, equitem Romanum, lectissimum virum, dicere audistis, quæ ceteros audietis. Cervices in carcere frangebantur indignissimè civium Romanorum, ut jam illa vox, & imploratio, CIVIS ROMANVS SVM, quæ sæpe multis, in ultimis terris opem inter barbaros, & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorum, & supplicium maurius ferebat. Quid est, Verres? quid ad hæc cogitas respondere? num mentiri me? num fingere aliquid? num augere crimen? num quid horum dicere illis defensoribus tuis audes? Cedo mihi, quæso, ex ipsius sinu litteras Syracusanorum, quas iste ad arbitrium suum confectas esse arbitrat, cedo rationem carceris, suam diligentissimè conficitur, quo quisque die datus in custodiam, quo mortuus, quo necatus sit. LITTERÆ SYRACUSANORVM. Videtis civis Rom. gregatim conjectos in lautumias: videtis indignissimo in loco coacervatam multitudinem vestrorum civium. Quærite nunc vestigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant, nulla sunt. Omnesne mortui? Si ita posset defendere, tamen fides huic defensioni non haberetur. Sed scriptum est in iisdem litteris, quod iste homo barbarus, ac dissolutus neque attendere unquam, neque intelligere potuit, 2 E' ΔΙΚΛ' ΟΗΣΑΝ, inquit, hoc est, ut Siculi loquuntur, *supplicio affecti, ac necati sunt*. Si quis rex, si qua civitas exterarum gentium, si qua natio fecisset aliquid in civem Romanum ejusmodi, nonne publice vindicarem? non bello *persequeremur*? posslemus hanc injuriam, ignominiamque nominis Romani, inultam, impunitamque dimittere? Quot bella majoris nostros, & quanta suscepisse arbitramini, quod civis Romani injuria affecti, quod nauticularii retenti, quod mercatores spoliati dicerentur? At ego retentos non queror: spoliatos ferendum puto: nauti-

1. Ex *verre* illa immanitate.] Libro VIII. cap. ultimo Quintilianus m. Bibliothecæ Patavine legit heic, *ex utro illa immanitatem*. quod mutatum ibat in *utro immanitate*, amicus meus Janus Gebhardus lib. 1. Cæpundiorum cap. 8. qui videatur: insula sancta illa nutricula immanium regum, &c.

2. E' ΔΙΚΛ' ΟΗΣΑΝ.] Lambinus invenit in duobus mss. *edictis* *nostris*, quomodo omnino legendum contendit Hotomanus lib. 11. Observat. cap. 14. m.

bus, mercipis, mercibus ademptis, in vincula coniectos esse mercatores, & in vinculis civeis Romanos necatos esse arguo. Si hæc apud Scythas dicerem, non hic in tanta multitudine civium Romanorum, non apud senatores lectissimos civitatis, non in toto populo Romani, de tot, & tam acerbis suppliciis civium Romanorum: tamen *aut* etiam barbarorum hominum permoverem. Tanta enim hujus imperii amplitudo, tanta nominis Romani dignitas est apud omnes nationes, ut ista in nostros homines crudelitas, nemini concessa videatur. Num ego tibi ullam salutem, nullum periculum putem, cum te implicatum severitate judicium, circumretitum frequentia populi Romani esse videam? Si mercurius (id quod fieri non posse intelligo) ex his laqueis te exueris, ac te aliqua vi ac ratione explicaris: in illas tibi majores plagas incidendum est, in quibus te ab eodem me, superiore ex loco coniecisti, & coniecidi necesse est. Cui si etiam id, quod defendit velim concedere: tamen illa ipsa defensio non minus esse ei *perniciosa*, quam mea vera accusatio debeat. Quid enim defendit? ex Hispania fugientis se excepisse, & supplicio accessisse dicit. Quis tibi id permisit? quo id jure fecisti? quis idem fecit? qui tibi id facere licuit? Forum plenum, & basilicas istorum hominum videmus, & animo æquo videmus. *Gravitas enim diffensionis*, & sine amentia, sine fati, seu calamitatis, non est iste molestus exitus, in quo reliquos saltem civeis incolumis licet conservare. Verres ille, vetus proditor consulis, translator quaestura, a veris pecuniarum publica, tantum sibi auctoritatis in rebus suscepit, ut, quibus hominibus per senatum, per populum Romanum, per omnes magistratus, in foro, in suffragiis, in hac urbe, in rebus, vetari liceret, iis omnibus mortem acerbam, crudellemque proponeret, si fortuna eos ad aliquam partem Siciliae detulisset. Ad C. Pompejum, clarissimum virum, & fortissimum, per multos, *occiso Perperna*, ex illo Sertorianum numero militum confugerunt, quem non ille summo cum studio salvum, incolumemque servavit? cui civi supplicii non illa dextera invicta & fidem potestis, & spem salutis ostendit? itane verò? quibus fuit portus apud eum, contra quem arma tulerunt: iis apud te, cuius nullum in rebus, umquam monumentum fuit, mors & cruciatus erat constitutus? Vide, quam commodam defensionem excogitaris. Malo, malo mercurio, id, quod tu defendis, his iudicibus, populoque Romano, quam id, quod ego infamulo, probari malo. inquam, te isti generi hominum, quam mercatoribus, & naviculariis inimicum, atque infestum patari. meum enim crimen avaritæ te nimis coarguit: tua defensio furoris cupidam, & immanitatis, & inaudita crudelitas, & *panem novam præscriptionem*. Sed non licet me isto tanto bono, iudices, uti; non licet, adsum enim iureiurandi toti: frequentissimi venerunt ad hoc iudicium mercatores, homines locupletes, atque honesti, qui partim socios suos, partim liberos ab isto spoliatos, in vincula coniectos: partim in vinculis necatos, partim securi percussos esse dicent. Hic vide quam me sis usus æquo. Cum ego P. Granium testem produxero, qui suos liberos à te securi percussos esse dicat, qui à te navem suam, mercenque repetat: resellito, si poteris: *meum testem deseram*, tibi favebo: te, inquam, adjuvabo: offendito, illos cum Sertorio fuisse, à Dianio fugientes ad Siciliam esse delatos. Nihil est, quod te malum probare, nullum enim facinus, quod majore supplicio dignum sit, reperiri, neque *proferri potest*. Reducam iterum equitem Romanum, L. Flavium, si voles: quoniam priore actione, ut patroni tui distant, nova quadam sapientia: ut omnes intelligunt,

conscientia tua, atque auctoritate meorum testium, testem nullum interrogasti, interrogetur Flavium, si voles, quinam fuerit L. Herennius, is, quem ille argentariam Lepti cisse dicit: qui cum amplius centum civeis Romanos haberet ex conventu Syracusanorum, qui eum non solum cognoscerent, sed etiam lacrymantes, ac te implorantes defenderent: tamen à te, inspectantibus omnibus Syracusanis, securi percussus est. hunc quoque testem meum reselli, & illum Herennium Sertorianum fuisse abs te demonstrari, & probari volo. Quid de illa multitudine dicemus eorum, qui, *capitibus involutis*, in piratarum, captivorumque numero producebantur, ut securi ferirentur? quæ ista nova diligentia? quam ob causam abs te cogitata? an te L. Flavii, ceterorumque de L. Herennio vociferatio commovebat? an M. Anni, gravissimi, atque honestissimi viri, summa auctoritas paullo te diligentior, timidioremque fecerat? qui nuper pro testimonio, non advenam, nescio quem, nec alienum, sed eum civem Romanum, qui omnibus in illo conventu notus, qui Syracusanus natus esset, à te securi percussus esse dixit. Post hanc illorum vociferationem, post hanc communem famam, atque querimoniam, non mitior in supplicio, sed *diligentior* esse coepit. Capitibus involutis civeis Romanos ad necem producere instituit: quos tamen idcirco necabat palam, quod homines in conventu (id quod antea diximus) nimium diligenter prædonum numerum requirebant. Hæcne plebi Romanæ, te prædator, est constituta conditio? hæc negotii gerendi spes? hoc capitibus, vitæque discrimen. Parumne multa mercatoribus sunt necessario pericula subeunda fortuna, nisi etiam hæc formidines ab nostris magistratibus, atque in nostris provinciis impendebunt? ad eam rem fuit hæc *suburbana*, ac fidelis provincia Sicilia, plena optimorum sociorum, honestissimorumque civium, quæ civeis Romanos omnes suis ipsa sedibus libentissimè semper accepit, ut, qui usque ex ultima Syria, atque Ægypto navigarent: qui apud barbaros propter togæ nomen in honore aliquo fuissent: qui ex prædonum insidiis: qui ex tempestatum periculis profugissent: in Sicilia securi ferirentur, cum te jam domum venisse arbitrarentur? Nam quid ego de P. Gavio Cosano munice dicam, iudices? aut quæ vi vocis, quæ gravitate verborum, quæ dolore animi dicam? tametsi dolor me non deficit, ut cetera mihi in dicenda digna te, digna dolore meo suppetant, magis elaborandum est, quod crimen ejusmodi est, ut, cum primum ad me delatum est, usum me illo non putarem. Tametsi enim verissimum esse intelligebam, tamen credibile fore non arbitrabar. Coactus lacrymis omnium civium Romanorum, qui in Sicilia negotiantur, adductus Valentinorum, hominum honestissimorum, omniumque Rheginorum, multorumque equitum Romanorum, qui casu tum Messanæ fuerunt, testimoniis dedi tantum priore actione testium, res ut nemini dubia esse posset. Quid nunc agam? Cum jam tot horas de uno genere, ac de istius nefaris crudelitate dicam: cum propè omnem vim verborum ejusmodi, quæ scelere istius digna sunt, aliis in rebus consumserim, neque hoc providerim, ut varietate criminum vos attentos tenerem: quemadmodum de tanta re dicam? Opinor unus modus, atque una ratio est. Rem in medio ponam: quæ tantum habet ipsa gravitatis, ut neque mea, quæ nulla est, neque cuiusquam, ad inflammandos vestros animos eloquentia requiratur. Gavius hic, quem dico, Cosanus, cum illo in numero ab isto in vincula coniectus esset, & nescio qua ratione clam è lautumiis profugisset, Messanamque venisset: qui propè jam Italiam, & moenia

1. Nullum in rebus, nunquam monumentum fuit.] Lambinus recepit in contextum conjecturam suam monumentum.
2. Hæcne plebi Romanæ, te prædator, est constituta conditio? Retinui istam scripturam quod satis facere: Camerario, nam aliqui Pal. ead. verit. etiam Victoriana.

Hæc in plebe Romanæ.

3. De P. Gavio Cosano.] Pal. pr. Cosano, quomodo primitus cuss. sec. Cossano, ut vulgo eatur, prima lectio est à Cujaciano.

Rheginorum videret, & ex illo metu mortis, ac tenebris, quasi luce libertatis, & odore aliquo legum recreatus, revixisset: loqui Messanæ cepit, & queri, se civem Romanum in vincula esse conjectum: sibi restā iter esse Romam: Verri se præstō adveniēti futurum. Non intelligebat miser, nihil interesse, utrum hæc Messanæ, an apud ipsum in pratorio loqueretur. Nam, ut antè vos docui, hanc sibi iste urbem delegerat, quam haberet adjutricem scelerum, furtorum receptricem, flagitiorum omnium sociam. Itaque ad magistratum Mamertinum statim deducitur Gavius: eoque ipso die casu Messanā venit Verres. Res ad eum defertur, esse civem Romanum, qui se Syraculis in lautumiis fuisse quereretur? quem jam ingredientem navem, & Verri nimis atrociter minitantem, à se retractum esse, & asservatum. ut ipse in eum statueret, quod videretur. Agit hominibus gratias, & eorum erga se benevolentiam, diligentiamque collaudat. Ipse inflammata ex ore crudelitas eminebat. expectabant omnes, quò tandem progressurus, aut quidnam acturus esset: cum repente hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediti jubet. Clamabat ille miser, se civem esse Romanum, municipem Cosanum, meruisse se cum L. Pretio, splendidissimo equite Romano, qui Panormi negotiaretur: ex quo hæc Verres scire posset. Tum iste se comperisse ait, eum *speculandi causa* in Siciliam ab ducibus fugitivorum esse missum: cuius rei neque index, neque vestigium aliquod, neque suspicio cuiquam esset ulla. deinde jubet undique hominem proripi, vehementissimeque verberari. Cædebat virgis in medio foro Messanæ civis Romanus, iudices: cum interea nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri, inter dolorem, crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc, CIVIS ROMANVS SVM. Hac se commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque à corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modò hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur: sed, cum imploraret sæpius, usurparetque nomen civitatis: erux, crux, inquam, infelici, & ærumoso, qui numquam istam potestatem viderat, comparabatur. *ONOMEN* dulce libertatis: o jus eximium nostræ civitatis: o lex Porcia, legesque Semproniar. o graviter desiderata, & aliquando reddita plebi Romana tribunitia potestas! Hucine tandem omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani in oppido foederatorum, ab eo, qui *beneficio populi Romani*, fasces, & secureis haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? Quid, cum ignes, & ardentesque laminae, ceterique cruciatus admovebantur? Si te illius acerba imploratio, & vox miserabilis, non inhibebat, ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fleu, & gemitu maximo commovebare? In crucem tu agere ausus es quemquam, qui se civem Romanum esse diceret? Noli tam vehementer agere hoc prima actione iudices: noli. Vidistis enim, ut animi multitudinis in istum dolore, & odio, & communis periculi metu, concitarentur. Statui egomet mihi tum modum orationi meæ & C. Numitio, & equiti Romano, primario homini, testi meo: & Glabronem, id

quod sapientissimè fecit, facere lætatus sum. ut repenti, consilio in medio, te stem dimitteret. Etenim verebatur, ne populus Romanus ab isto casu *parnas vi repessis* videretur, quas veritus esset, ne iste legibus, & vestro iudicio non esset persoluturus. Nunc, quoniam jam exploratum est omnibus, quo loco causa tua sit, & quid de te futurum sit: sic tecum agam. Gavius istum quem repentinum speculatorem fuisse dicis, ostendam, in Lautumiis Syraculis à te esse conjectum: neque id solum ex litteris ostendam Syracusanorum: ne possis dicere, me, quia sit aliquis in litteris Gavius, hoc fingere. & eligere nomen, ut hunc illum esse possim dicere: sed *secundum arbitrium tuum testes dabo*, qui istum ipsum Syraculis abs te in Lautumiis conjectum esse dicant. producam etiam Cosanos, municipales illius, ac necessarios, qui te nunc ferò doceant, iudices non serò, illum P. Gavius, quem tu in crucem egisti, civem Romanum, & municipem Cosanum, non speculatorem fugitivorum fuisse. Cum hæc omnia, quæ polliceor, 7 cumulate tuis proximis plana fecero: tum istuc ipsum tenebo, quod abs te mihi datur, eo contentum me esse dicam. Quid enim nuper tu ipse, cum populi Romani clamore, atque impetu perturbatus exsiluisti, quid, inquam, locutus es? Illum, quod *moram supplicio quaeret*, idem clamitasse, se esse civem Romanum: sed speculatorem fuisse. Jam mei testes veri sunt. Quid enim dicit aliud C. Numitius? Quid M. & P. Cortii, nobilissimi homines, ex agro Taurominiano? quid Q. Luceus, qui argentariam Rhegii maximam fecit? qui ceteri? Adhuc enim testes ex eo genere à me sunt dati, non qui novisse Gavius, sed qui se vidisse diceant, cum is, qui se civem Romanum esse clamaret, in crucem ageretur. Hoc tu, Verres, idem dicis: hoc tu confiteris, illum clamitasse, se civem esse Romanum: apud te *nomen civitatis* ne tantum quidem valuisse, & ut dubitationem aliquam; ut crudelissimi, terribilisque supplicii aliquam parvam moram saltem posset afferre. Hoc teneo, hic hæreo, iudices, hoc solum contentus uno: omitto, ac negligo cetera: tua confessione induatur, ac juguletur, necesse est. Qui esset, ignorabas? speculatorem esse suspicabas? non quæro, qua suspicione: tua te accuso oratione. Civem Romanum esse dicebat. Si tu apud Persas, aut in extrema India deprehentus, Verres, ad supplicium ducerere: quid aliud clamitares, nisi te civem esse Romanum? & si tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis, atque ultimis gentibus positos, nobile, & illustre apud omnes nomen tuæ civitatis profuisset: ille, quisquis erat, quem tu in crucem rapiebas, qui tibi esset ignotus, cum civem se Romanum esse diceret: apud te prætorum si non effugium, ne *moram* quidem mortis, mentione, atque usurpatione civitatis, assequi potuit? HOMINES TENUES, obscuro loco nati, navigant: adeunt ad ea loca, quæ numquam antea viderunt: ubi neque noti esse iis, quo venerunt, neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tamen fiducia civitatis non modò apud nostros magistratus, qui & legum & existimationis periculo continentur: neque apud civeis solum Romanos, qui & sermonis, & juris, & multarum rerum societate juncti sunt, fore se tutos arbitrantur:

1. *Ex ore crudelitas eminebat.*] Ita nostri scripti, & cui antiquior, nam Quintilianus laudat eminebat, Gellius emanabat.
2. *Ardentesque laminae.* Vulgata lectio cadentes, sed ultimæ antiquitatis ead. nostrum habent, hincantque & Pall. & quos excusit Hotomanius neque aliter Gellius.
3. *Non inhibebat.*] Lambinus *non leniebat*, minus rectè, certe contra libros: licet sic exiter apud Gellium: qui memor ter scriptis se ista confirmat: in *inhibere* metaphora est à re nautica, remos inhibent, cum inlectant, ut aliter navigent.
4. *scelus egomet mihi.*] Nihil deest, & sic Terentius: *Tute ipse hinc rei statuti medium patet.* induxit Lambinum, ut locum mortium crederet, superfluum tibi, atque elegans id, & citum optimis scriptoribus. Gulelmo de.
5. *Quisiti Romano primo testis.*] Et item à Pall. & mis. versatis ma-

nu Hotomani: neque abit veterum editionum scriptura. nupera, prima: humani.

6. *Quid de te futurum sit.*] Gulielmus arbitrabatur expungi posse particulam *de*.

7. *Cumulate tuis proximis plana fecero.*] Lambinus censet locum corruptum, cui accedit Lipsius lib. 11. Variat. lect. cap. 19. negat Hotomanius lib. 19. Observat cap. 11. & rectè proximi enim sunt, defensores Verri, qui circa ipsum familiarissime versarentur, & vero tunc forte starent et ad latras.

8. *Ut dubitationem aliquam, ut crudelissimi.*] Secutus sum ferè mis. nostros & editionem exoletam, in quibus aperte; ut *dubitationem aliquam, crudelissimi*, &c. exinde nate obrutere nobis, ut à latronum aliquam crucis in crudel. nescio quam bene. *dubitationem* voce iterum utitur pro *Cæcina* cap. 2. p.

trantur: sed, quocumque venerint, hanc sibi rem *præfido* sperant futurum. Tolle hanc spem, tolle hoc præsidium civibus Romanis: constitue nihil esse opis in hac voce, CIVIS ROMANVS SVM: posse impune prætorum, aut alium quemlibet, supplicium, quod velit, in eum constituere, qui se civem Romanum esse dicat, & quod quis ignoret: jam omnes provincias, jam omnia regna, jam omnes liberas civitates, jam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maxime patuit, civibus Romanis ita defensione præcluseris. Quid, si L. Pretium, equitem Romanum, & qui tum in Sicilia nominabat? etiamne id magnum fuit, Panormum litteras mittere? a servasse hominem / custodisse Mamertinorum tuorum vinculum, clausum habuisse, dum Panormo Pretius veniret? cognosceret hominem: aliquid de summo supplicio remitteres. si ignoraret: tum si ita tibi videretur, hoc juris in omnibus constitueres, UT, QUI NEQUE TIBI NOTUS ESSET, neque cogitorem locupletem daret, quamvis civis Rom. esset, in crucem tolleretur. Sed quid ego plura de Gaudio? quasi tu Gaudio fueris infestus, ac non nomini, generi, *iure civium hostium* non illi, inquam, homini, sed causæ communi libertatis inimicus fuisti. Quid enim attinuit, cum Mamertini morte, atque instituto tuo crucem fississent post te, in via Pompeja: te jubere in ea parte figere, quæ ad fretum spectaret: & hoc addere, quod negare nullo modo potes, quod omnibus audientibus dixisti palam, te idcirco illum locum deligere, ut ille, qui te civem Rom. esse diceret, ex *cruce Italiam cerneret*, ac domum suam prospicere posset? Itaque illa crux sola, iudices, post conditiam Messianum illo in loco fixa est. Italix conspectus ad eam rem ab isto delectus est ut ille in dolore, cruciatuque moriens, perangitum freti divisa, servitutis ac libertatis iura cognosceret: Italia autem alumnus suum, servitutis extremo, summoque supplicio affixum videret. **FACINVS EST**, vinciri civem Romanum: scelus, verberari: propè patricium, necari: quid dicam in crucem tollere? verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Non fuit in omnibus ille contentus. Spectet, inquit, patriam: in conspectu legum, libertatisque moriatur. Non tu hoc loco Gavium, non unum hominem, nescio quem, civem Rom. sed *communem libertatis, & civitatis causam* in illum cruciatum, & crucem egisti. Jam verò videte hominis audaciam. Nonne cum graviter tulisse arbitramini, quod illam civibus Rom. crucem non posset in foro, non in comitio, non in rostris defigere? quod enim his locis in provincia sua, celebritate simillimam, regione proximum potuit, elegit, *monumentum scelus*, audaciaque sua voluit esse in conspectu Italix, vestibulo Siciliæ, prætervectione omnium, qui ultro, citroque navigarent. Si hæc non ad cives Romanos, non ad aliquos amicos nostræ civitatis, non ad eos, qui populi R. nomen audissent: denique, si non ad homines, verum ad bestias, aut etiam ut longius progredias, si in aliqua deserta solitudine, ad saxa, & ad scopulos hæc congeri, & deplorare vellem: tamen omnia, muta, atque inanimata, & tam indigna rerum atrocitate commoverentur. Nunc verò cum loquar apud senatores populi R. legum,

judiciorumque, & juris auctores, timere non debeo, ne non unus iste civis R. illa cruce dignus, ceteri omnes simili periculo indignissimi judicentur. Paulo antè, iudices, lacrymas in morte misera, atque indignissima navarchorum non tenebamus; & rectè, ac merito *sciorum innocentium miseria commovebamur*: quid nunc in nostro sanguine tandem facere debemus? nam civium R. sanguis conjunctus existimandus est: quoniam id & salutis omnium ratio, & veritas omnium postulat. omnes hoc loco cives Rom. & qui adfunt, & qui ubicumque sunt, vestram severitatem desiderant, vestram fidem implorant, vestrum auxilium requirunt: omnia sua jura, commoda, auxilia, totam denique libertatem in vestris sententiis versari arbitrantur. **A** me, tamen satis habent, **7** tamen si res aliter acciderit, plus habebunt fortasse, quam postulant. nam & si qua vis istum & de vestra severitate eriperit, id quod neque metuus, iudices, neque ullo modo fieri posse video: sed si in hoc me ratio fefellerit: Siculi causam suam perisse querentur, & necum pariter moleste ferent: populus quidem Romanus brevi, quoniam mihi potestatem apud se agendi dedit, jus suam, me agente, suis suffragiis ante Kal. Februarias recuperabit. Ac, si de mea gloria, & amplitudine queritis, iudices: non est alienum meis rationibus istum mihi ex hoc iudicio ereptum ad illud populi Rom. iudicium reservari. Splendida est illa causa: probabilis mihi, & facilis: populo grata atque jucunda. Denique, si videor hic, id quod ego non quaerivi, *de uno isto tulisse crucem*: isto absoluto, quod sine multo iam scelere fieri non potest, de multis mihi crescere licebit. Sed mehercules, vestra, reique publica causa, iudices, nolo in hoc delecto consilio tantum flagitium esse commissum: nolo eos iudices, quos ego probarem atque delegerim, sic in hac urbe notatos, isto absoluto, ambulare, ut non *cera*, sed *cano oblitis* esse videantur. **Quam** obrem te quoque, Hortensi, **9** si qui monendi locus est, ex hoc loco moneo: videas etiam, atque etiam, & consideres, *quid agas, quod progrediare*: quem hominem, ro & qua ratione defendas. neque de isto quidquam tibi præfixum, quominus ingenio mecum, atque omni dicendi facultate contendas, cetera, si qua putas te occultius extra iudicium, quæ ad iudicium pertinent, facere posse: si quid artificio, consilio, potentia, gratia, copiis istius moliri cogitas: magno opere caveo, si desistas: & illa, quæ tentata jam, & cepta ab isto sunt, à me autem pervestigata, & cognita, moneo ut extinguas, & longius progredi non sinas. magno tuo periculo pericabitur in hoc iudicio, major, quam putas. **Quod** enim te liberatum jam *exissimationis metu*, defunctum honoribus, de signatum Cos. cogites: mihi crede, ornamenta ista, & beneficia populi Rom. **NON MINORE NEGOTIO RETINENTVR, QUAM COMPARANTVR.** Tulit hæc civitas, quoad potuit, quoad necesse fuit, regiam istam vestram dominationem in iudiciis, & in omni republica; tulit sed quo de populo R. tribuni plebis restituti sunt, omnia ista vobis (si forte nondum intelligitis) adempta, atque erepta sunt: omnium nunc oculi coniecti sunt hoc ipso tempore in unum quemque nostrum, qua fide ego acculem, qua religione hi iudicent, qua tu ratione defendas. de omnibus **176** bis,

1. Quod quis ignorat. Scilicet an verum sit nec ne.

2. Qui cum in Sicilia, administrabat? Necesse habui ad hæc Pall. item olim cultus, in quibus istæ lectio, deinceps vulgata, Sicilia negotiabat. nominabat.

3. Affixum videret. Sic etiam omnes membræ Bibliothecarum: nisi quod Pall. *causam*: sic edd. antiquæ, etiam Victoriana. recentiores maluerunt, *affixum videret*.

4. Quod enim his locis in provincia sua, &c. Lectio recepta, satis à se clara & arguta. mallem tamen abelle illud enim.

5. Muta, atque inanimata. Rectè, videatur Pichena, Notis ad librum 1. H. li. cap.

6. Si veritas omnium postulat. Libri nostri addebant omnium, si cui tamen placeat, mutare in *omnium*, ecce me e ad discipulosorem.

7. Tamen si res aliter acciderit. Vitiatus sit, & fortasse verius, inquit Gulelmios, *acciderit*.

8. De vestra severitate eriperit. Lambin. inclinat legere *vestra severitate*.

9. Si qui monendi locus est. Placuit istud Gulelmio, firmatum Cujaciano & Lambiniano, & acerbius profecto longe est vulgatum; *Horatius*, quia *monendi*, &c. ex qua liquet, quàm facile depravari potuerit illa nostra.

10. Et qua ratione. Non refugerim scripturam Pall. editionumque antiquarum, ex qua ratione.

11. Dispositio: *ex illa qua tentata*, &c. Cujacii codex; *dispositio ista*, sed *ex illa qua tentata*. Fortan rectè, ut desistere regat accusativum, ut ut est, vehementer opus fuerit oratio, si *ex illa qua tentata*, &c.

bis, si quis tantulum *de vestra regione deflexerit*, non illa v-cita existimatio, quam antea contemnere solebatis: sed ve-hemens, ac liberum populi Romani iudicium consequetur, nulla tibi. Quinte, cum isto cognatio est, nulla necessitudo quibus excusationibus antea nimium in aliquo iudicio *studium* tuum defendere solebas, earum habere in hoc homi-ne nullam potes. quæ iste in provincia palam dicitabat, cum ea, quæ faciebat, tua se fiducia facere dicebat, ea ne
 177 vera putentur, tibi maximè est providendum. Ego mei iam rationem officii confido esse omnibus iniquissimis meis perolutam. nam istum paucis horis primæ actionis, om-nium mortalium sententiis, condemnavi. Reliquum iudicium non jam de mea fide, quæ perspecta est, neque istius vita, quæ damnata est: sed de iudicibus, & verè ut dicam, *de te* futurum est. At quo tempore futurum est? (nam id maximè providendum est: etenim cum omnibus in rebu-tum in rep. permagni momenti est, ratio, atque *inclinatio o-mnipotens*): nempe eo, cum populus Rom. aliud genus hom-ininum, atque alium ordinem ad res iudicandas requirit: nempe ea lege de iudiciis, iudicibusque novus promulgata, quam non is promulgavit, cuius nomine proscriptam vi-detis. sed *hic reus*. hic, inquam, sua spe, atque opinione, quam de vobis habet, legem illam scribendam, promulgan-
 178 *dam*que curavit. Itaque cum primò agere cœpimus, lex non erat promulgata: cum iste, vestra severitate permo-tus, multa signa dederat, quamobrem responsurus non videretur, mentio de lege nulla fiebat. Post: a quàm iste re-creati; & confirmari visus est: lex statim pro-mulgata est. cui legi cum vestra *dignitas* vehementer *adversaretur*, istius spes falsa, & insignis *impudentia* maximè *suffragatur*. Hic si quid erit commissum à quoquam vestrum, quod reprehendatur: aut populus R. iudicabit de eo homine, quem iam antea iudiciis indignum putavit: aut it, qui propter offen-sionem iudiciorum de veteribus iudicibus lege nova novi
 179 iudices erunt constituti. Mihi potè, ut ego non dicam, quis omnium mortalium non intelligit, quàm longe pro-gredi sit necesse? potero silere, Hortensi? potero dissimulare, cum tantum *resp. vulnus* acceperis, ut expilatæ provin-cia, vexati socii, dii immortales spoliati, cives Rom. cruci-ati, & necati impunè, me actore, esse videantur? potero hoc ego onus tantum aut in hoc iudicio deponere, aut diu-tius tacitus sustinere? non *populi R. fides* imploranda? non omnes, qui tanto se scelere obtinuerint, ut aut fidem suam cor-rumpi paterentur, aut iudicium contumperent, in discer-
 180 *re* me, ac iudicium vocandi? Quæret aliquis fortasse. Tan-tumne igitur laborem, tantas inimicitias tot hominum, suscepturus es? Non studio quidem hercule ullo, neque voluntate. sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt: quibus omnia populi Ro. *beneficia dor-mientibus* deseruntur: longe alia mihi lege in hac civitate, & conditione vivendum est. Venit enim mihi in mentem M. Catonis, hominis sapientissimi: qui cum se virtute, non genere populo R. commendari putaret. cum ipse sui gene-ris initium, ac nominis, *ab se* gignit, & propagari vellent: ho-minum potentissimorum suscepit inimicitias, & maximis in laboribus usque ad summam senectutem, summa cum
 181 gloria vixit. Posteaque Pompejus, humili, atque obscuro loco natus, nonne plurimis inimicitias, maximisque suis periculis, ac doloribus amplissimos honores est adeptus? Modò L. Fimbriæ, C. Marius, C. Cœlius vidimus non mediocribus inimicitias, ac laboribus contendere, ut ad istos honores pervenirent. ad quos vos *per ludum*, & *per negligentiam* pervenistis. Hæc eadem est & nostræ rationis regio & via: horum nos hominum sectam, atque instituta

persequimur. Videmus, quanta sit invidia, quantoque in odio apud quosdam homines nobiles *notoria* hominum virus, & industria: si tantulum oculos deiecerimus, præ-sto esse insidias: si ullum locum aperuerimus suspitioni, aut crimini, accipiendum esse statim vulnus: esse nobis semper vigilandum, semper laborandum videmus. Inimi-citias sunt? subeantur: labores? suscipiantur. Etenim
 182 TACITAE MAGIS, & occultæ inimicitias timendæ sunt, quàm indictæ, & apertæ. Hominum nobilium non ferè quisquam nostræ industræ favet: nullis nostris officiis benivolentiam illorum allicere possumus: quasi *natura*, & genere disjuncti sint, ita dissident a nobis animo, ac volun-tate. Quare QUID HABENT eorum inimicitias periculi, quorum animos jam antè habueris inimicis, & invidos, quàm ullas inimicitias susceperis? Quamobrem mihi, iudices, 2 optandum est illud: in hoc reo finem accusandi facere. cum & populo R. satisfactum, & receptum offi-cium Siculis necessariis meis, erit perforturum. Delibera-tum autem est, si res opinionem meam, quam de vobis ha-beo, fefellerit, non modo eos persequi, ad quos maximè
 183 culpam contumpendi iudicii, sed etiam illos, ad quos cons-cientia contagio pertinebit. Proinde si qui sunt, qui in hoc reo aut potentes, aut audaces, aut artifices ad corrum-pendum iudicium velint esse, ita sint parati, ut disceptante populo R. mecum sibi rem videant futuram. & si me in hoc reo, quem mihi inimicum Siculi dederunt, satis ve-hementem, satis perseverantem, satis vigilantem esse cogno-runt: existiment, in his hominibus, quorum ego inimicitias, *populi R. salutis causa*, susceperò, multo graviorem, at-que acriorem futurum. Nunc te, Jupiter optime, maxi-me, cuius iste donum regale, dignum tuo pulcherrimo templo, dignum Capitolio, atque ista arce omnium natio-num, dignum regio munere tibi factum ab regibus tibi
 184 dicatum, atque promissum, per nefarium scelus de regni-manibus extorsit: cuiusque sanctissimum, & pulcherri-mum simulacrum Syracusis sustulit: teque, Juno regina, cuius duo sana duabus in insulis posita sociorum, Melita, & Sami, sanctissima, & antiquissima, simili scelere idem iste omnibus donis, ornamentisque nudavit: teque, Mi-nerva, quam item iste duobus in clarissimis, & religiosissi-mis templis expilavit: Athenis, cum auri grande pondus Syracusis, cum omnia, *præter scutum, & parietes*, abstulit: te-
 185 que, Latona, & Apollo, & Diana, quorum iste Deli non fanum, sed ut hominum opinio, & religio fert, sedem anti-quam, divinumque domicilium nocturno *latrocinio*, at-que impetu compilavit: etiam te, Apollo, quem iste Chio sustulit: teque etiam atque etiam, Diana, quam Peræx spoliavit: ejus simulacrum sanctissimum Segesta, bis apud Segestanos consecratum, semel ipsorum religione, iterum P. Africanus victoriæ, tollendum, asportandumque curavit: teque Mercuri, quem Verres in villa, & in privata aliqua palæstra posuit, P. Africanus in urbe sociorum, & in gymnasio Tyndaritanorum, *juventutis* illorum custodem, ac præsidem voluit esse: teque, Hercules, quem iste Agri-
 186 genti, nocte intempesta, servorum instructa, & comparata manu, convellere ex suis sedibus, atq; auferre conatus est: teque sanctissima mater Ida, quam apud Enguinis augu-
 187 tissimo, & religiosissimo in templo sic spoliatam reliquit, ut nunc nomen modò Africani, & *vestigia violata* religionis *maneant*, monumenta victoriarum, sanique ornamenta non exsistent: vosque, omnium rerum forensium, consiliorum maximorum, legum, iudiciorumque arbitri, & testes, ce-leberrimo in loco prætorii locati, Castor, & Pollux, quo-rum è templo quæsitum sibi iste, & prædam maximam im-probissimè comparavit: omnesque dii, qui vehiculis tensu-rum

1. *Nobis rationem regio & via.* Rectè, nec auscultandum emenda-toribus. sic supra cap. 68. *si quis tantulum de vestra regione deflexerit.*

2. *Optandum est illud.* Cujusdam exemplar, *optationem*, à quo non vi-sus alicuius Guilielmus.

rum solemnem coetus ludorum initis: quorum iter iste ad suum questum, non ad religionum dignitatem, facientem, exigendumque curavit: teque, Ceres, & Libera, quarum sacra, sicut opiniones hominum, ac religiones ferunt, longè maximis, atque occultissimis caeremoniis continentur, à quibus *inisia vite*, atque victus, legum, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus, & civitatibus data, ac dispersita esse dicuntur: quarum sacra populus Rom. à Gracis ascita, & accepta, tanta religione & publicè, & privà im tuetur, non ut ab aliis huc allata, sed ut ceteris hinc tradita esse videantur: quæ ab isto uno sic polluta, & violata sunt, ut simulærum Cereris unum, quod à *viro* non modo tangi, sed ne adspici quidem fas fuit, è sacrario Catinæ convellendum, avertendumque curaverit: alterum autem Ennæ ex sua sede, ac domo sustulerit: quod erat tale, ut homines, cum viderent, aut ipsam videre se Cererem, aut effigiem Cereris, non humana manu factam, sed *caelo* *de lapsum*, arbitrarentur; vos etiam, atque etiam imploro, & appello, sanctissimæ deæ, quæ illos Eanenensis lacus, lacof-

que colitis, cunctæque Sicilia, quæ mihi defendenda tradita est, præsidetis: à quibus, inventis frugibus, & in orbem terrarum distributis, omnes gentes, ac nationes vestri religione numinis continentur: ceteros item deos, deisque omnibus imploro, atque obtestor, quorum templis, & religionibus iste nefario quodam furore, & audacia instinctus, bellum sacrilegum semper, impiumque habuit indictum, ut, si in hoc reo, atque in hac causa, omnia mea consilia ad salutem sociorum, dignitatem populi Romani, fidem meam spectaverunt: si ullam ad rem, nisi ad officium, & veritatem omnes meæ curæ, vigilia, cogitationeque elaborarunt: quæ mea mens in suscipienda causa fuit, fides in agenda, eadem vestra in judicanda sit: denique uti C. Verrem, si ejus omnia sunt inaudita, & singularia facinora sceleris, audaciæ, perfidiæ, libidinis, avaritiæ, crudelitatis, dignis exitus ejusmodi vita, atque factis, vestro judicio consequatur: utque respub. i meaq; fides una hac accusatione mea contenta sit: mihi que posthac bonos potius defendere liceat, quàm improbos accusare necesse sit.

M. TULLII CICERONIS

PRO

M. FONTEIO,

ORATIO VNDECIMA.

Desunt permulta.

SYNOPSIS.

Questio An. M. Fonteius repetundarum reus. Accusator M. Pletorius: Subscriptor, M. Fabius Sanga: Reus M. Fonteius. Patronus Fonteius, Cicero: Quæstor, ignoratur. Habita anno Ciceronis 38. Urbis 684.

1. Hoc prætoris oppressam esse are alieno Galliam. A quibus veritas tantarum pecuniarum r factas esse dicunt? à Gallis? nihil minus. A quibus igitur? à civibus Romanis, qui negotiantur in Gallia. Cur eorum verba non audimus? cur eorum tabulæ nullæ proferantur? Infector ultro, atque in isto accusatori, iudices: infector, inquam, ac flagito te fideis. Plus ego in hac causa laboris, & operæ consumo in possendis testibus, quàm ceteri defensores in *refutandis*.
2. Audam iter hoc dico, iudices: non temè: è confitimo. Referta Gallia negotiatorum est, plena civium Romanorum. nemo Gallorum sine cive Romano quidquam negotii gerit: nummus in Gallia nullus sine civium R. tabulis commovetur. Videte quo descendam, iudices, quàm longè videar ab consuetudine mea, & cautione, ac diligentia discedere. UNÆ TABULÆ proferantur in quibus vestigium sit aliquod, quod significet, pecuniam Fonteio datam; unum 3 ex toto negotiatorum, colonorum, publicanorum,

aratorum, pecuariorum numero testem producant; verè accusatum esse concedam. Prò dii immortales! quæ est hac causa? quæ defensio? Provinciæ Galliæ M. Fonteius præfuit, quæ conitat ex iis generibus hominum, & civitatum, qui (ut vetera mittam) partim nostra memoria bella cum populo Romano acerba, ac diuturna gesserunt; partim modò ab nostris imperatoribus subacti, modè bello domiti, modò triumphis, ac monumentis notati, modò ab Senatu agris, urbibusque multati sunt; partim, qui cum ipso M. Fonteio ferrum, ac manus contulerunt, multoque ejus sudore, ac labore sub populi Romani imperium, & ditionemque ceciderunt. Est in eadem provincia Narbo Mar. 3. cius, Colonia nostrorum civium. *Specula populi Romani*, ac propugnaculum, istis ipsi nationibus oppositum, & objectum, est item urbs Massilia, de qua ante dixi, fortissimorum, fidelissimorumque sociorum, qui Gallicorum bellorum pericula & populo Romano coris, remisq; compen-

1. *Meaque fidei, una hac accusatoris* [P. Manutii edit. mea fide, unaque hac. sciãmus esse non à libris, sed ab Horomani conjectura.

1. *Alios esse in Gallia* [Palatinus, tradit. Fulvius præterea Vrsinus monuit frequentius fuisse huj. s. familie prænomen Manium, quàm Marcus, idcirco superscribendum videri.

2. *Adversus hoc dico* [Sic quoque membranz Pelatinæ: non audam, ut vulgo leg. tur.

3. *Ex tota negotiatorum* [Non malè Gulielmus litera subtracta, ex re negotiatorum.

4. *Ditionemque ceciderunt* [Non displicet, quod est in Palat. ed. dicitur.

5. *Populo Romano coris remisq; compensarent* [Ita editiones veteres, nisi quod ii duabus literis pop. Rem. item. coris. at illud coris est à Pal. cui à prima manu coris. nimirum Massilia coris remisq; suppeditavit Romanis, quid planius. at quid in suisque pridem vulgaris? P. R. capio armisque.